

VÄRMLÄNSKT BONADSMÅLERI

-en dold skatt i svensk allmogekonst

CI-uppsats i Etnologi
Göteborgs universitet/
Karlskoga folkhögskola
Vårterminen 1984
Handledare
Birgitta Klarström

LEIF NYMAN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	sid
INLEDNING	1
Syfte	1
Material och metod	2
Tidigare forskning	4
TYPISKA DRAG I DET VÄRMLÄNSKA BONADSMÅLERIET	6
Form	6
Stil	8
Förlagor och nyskapelser	9
Motiv	10
MÅLARE OCH MÅLARSTILAR	
Målarna och deras status	12
Varierande målarstilar	14
Hägerudsbonaden	14
Fryksdals-Jössestilen	15
Nordmarksstilen	16
Sunnemålaren	18
TÄLLEBONADEN	
Bygden och människorna	19
Gården och människorna	20
Bonadens motiv och förlagor	21
Abraham	22
Farao	23
De tre vise männen	25
Teknik och material	27
TÄLLEBONADENS FUNKTION	
Statussymbol	28
Förmedling av budskap	29
VÄRDERING AV DET VÄRMLÄNSKA BONADSMÅLERIET	
Uppgång och glansperiod	32
Nedgång och missaktning	34
Ett bortglömt måleri	35
Nya värderingsmönster	36
SAMMANFATTNING	38
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	39
BILAGOR	
Kartskiss	I
Inventering av värmländska väggbonader	II:a-e
Inventeringsblankett	III
Bonad från Fjäll,Eda sn	IV

Omslagsbild: Utsnitt ur bonad från Tälle,Eda sn.

INLEDNING

Behovet att pryda väggarna i hemmet är mycket gammalt. Textila bonader fanns på kungsgårdar och herresäten i hela Sverige redan på 14- och 1500-talen. Genom bevarade bouppteckningar vet man, att bönder brukat målade och vävda bonader sedan 1600-talet.¹⁾ I Värmland finns bevarade målade väggbonader från tidsperioden 1760-1800. Kommer dessa från andra landsdelar eller finns ett tidigare okänt värmländskt bonadsmåleri?

Sommaren 1981 ordnade jag en utställning med kistor och skrin i min hemsocken Brunskog.²⁾ Föremålen var dels intresserade sockenbors ärvda och förvärvade möbler dels några möbler från hembygdsgården. Eftersom jag i samband med en B-uppsats i etnologi³⁾ inventerat möbler i bygden, blev jag speciellt intresserad när tre kistor lämnades in, som jag inte sett förut, med figurmotiv inne i locket. Alla var daterade ANO följt av ett årtal på 1770-talet. Såg figurerna på de värmländska bonaderna ut på samma sätt? Jag granskade fotografier av Nordiska museets bonader från Värmland och upptäckte att exakt samma kvinnofigur som i ett av kistlocken fanns på en bonad från Ny socken i Västvärmland. Målade bonader kan flyttas till Värmland från andra bygder men kistor flyttas inte lika lätt. Hade en målare från Västvärmland målat de bevarade 1700-talsbonaderna? Genom att välja värmländska målade bonader som ämne för min C-uppsats hoppas jag finna svar på både den och andra frågor om värmländskt bonadsmåleri.

Syftet med uppsatsen är att beskriva det värmländska bonadsmåleriet och särskilt en bonad från byn Tälle i Eda socken för att söka förklara bonadernas funktion.

---

1) Erixon, S., Våra konstnärliga landskapskaraktärer, sid. 41

2) Bilaga I, karta

3) Nyman, L., Bondemålaren Anders Nilsson

Material och metod

I uppslagsverket Media definieras "bonad" som, "vanligen lös väggbeklädnad, i textilt arbete eller målad på papper eller väv".¹⁾ I uppsatsen använder jag ordet "bonad" om målat väv- eller pappersstycke av minst 1x0,5m storlek. Målningen utgöres av religiösa och profana motiv eller enbart vegetativ dekoration.

I Sverige finns målade väggbonader bevarade huvudsakligen från tre kärnområden. Det sydsvenska omfattar västra Småland och de intill gränsande delarna av Halland och Västergötland. Ett mellansvenskt område finns i Dalarna och ett norrländskt i Hälsingland. För att kunna jämföra bonader från Värmland med bonader från dessa tre områden har jag läst böcker och artiklar främst av Nils-Arvid Bringéus, Svante Svärdström och Sigurd Erixon.²⁾ De bevarade bonaderna från Värmland har jag fört samman i en inventering och redovisat tillgängliga uppgifter på en särskild blankett.³⁾ Jag har letat igenom Nordiska museets katalogkort på bonader och beställt museets svartvita bilder. I Värmland finns bonader på museer, hembygdsgårdar och i några fall hos privatpersoner. Dessa bonader har jag fotograferat i svartvitt och färg. Hittills har jag dokumenterat 47 bonader.⁴⁾ Av dessa kommer 14 från Jösse, 10 från Nedre Fryksdals, 14 från Nordmarks, 2 från Kils och 1 från Älvdals härad.⁵⁾ I inventeringen ingår Nordiska museets 25 bonader från Värmland och bland dessa finns 6 som saknar uppgift om ursprung. En av bonaderna i inventeringen förstördes när Arvika museum eldhärjades 1979. I uppsatsen förkortar jag till exempel bonad nummer 8 i inventeringen Inv:8.

De synpunkter jag för fram i uppsatsen är grundade på det nuvarande materialet i inventeringen. Den kan inte anses avslutad utan fler bonader kommer att föras till allt eftersom de blir kända.

I en frekvenstabell har jag noterat fördelningen mellan religiösa och världsliga motiv, vilka som härrör från Gamla Testamentet respektive Nya Testamentet och vilka motiv som var vanligast.⁶⁾ För att om möjligt gruppera bonaderna på målarstilar eller enskilda målare har jag jämfört motiv, färgval och utformning av bokstäver och siffror.

---

1) Media 2, sid.78

2) Käll- och litteraturförteckning, sid. 39

3) Bilaga III

4) Bilaga II

5) Bilaga I, karta

6) Se sid.10

Ett intressant material har ställts till mitt förfogande av Nils Dahlström
 V Ämtervik.¹⁾ Han har granskat samtliga bouppteckningar för Nedre Fryksdals
 härad åren 1750 till 1830 och noterat målade väggbonader. Första bonaden
 är upptecknad 1765. För tiden 1775-1783 har Dahlström gjort en jämförelse
 i antal upptecknade bonader mellan socknarna Brunskog i Jösse härad och
 V Ämtervik i Nedre Fryksdals härad samt en för hela Nedre Fryksdals och
 Jösse härad.²⁾ Ungefär lika många bouppteckningar fanns för de båda områ-
 dena. I Brunskog fanns 98 bonader nämnda och i V Ämtervik 16. För Jösse hä-
 rad noterades 290 och för Nedre Fryksdals härad 31.

Sifferuppgifterna på antalet bonader kan inte betraktas som exakta. Den
 vanliga benämningen "väggboning" står utan tvivel för målade väggbonader,
 men ibland betyder säkert också beteckningarna "boning", "väggbona", "vägge-
 kläde" och "tapet" samma föremål. Eftersom samma bedömningsgrund använts på
 bouppteckningar från båda häraderna, är ändå jämförelsen dessa emellan säker.

Det sammanräknade antalet bonader för Jösse härad visar, att år 1785 måste
 det ha funnits minst 1000 bonader i häradet. Vid denna tid behöver man inte
 räkna med någon införsel från andra landsändar. Jag känner till ett 10-tal
 dalmålningar, som nuförtiden finns i Övre och Nedre Fryksdals härad, men
 de är alla från 1830 och -40 talen. Utdrag ur bouppteckningarna visar att
 bonaderna hade olika ålder och storlek och värderades mycket skiftande.

För att få jämförelsetal finns värdet av några kor med i utdraget:

1775	1 stor nyg wägboning	3. Smt. ³⁾
	4 dito mindre	1.
1776	1 gl wäggebona	.16 öre
1777	1 stor wägesboning gl	8.

1777	En koo Blomgås	4.
	En do. Ringgås	3.16

Jag tycker utdraget är ett gott exempel på bouppteckningars förtjänster
 som innehållsrikt källmaterial.

1) Dahlström, N., Väggbonader i bouppteckningar

2) Bilaga II, karta

3) Lindner, J., Bokstavstyper och siffror.

Mynt: Från 1590, 1 daler = 4 mark eller 32 öre   1 öre = 24 penningar

Från 1776, 1 riksdaler = 6 daler silvermynt eller 48 skilling.

1 skilling = 12 runstycken

Jag har valt att specialgranska en bonad från byn Tälle i Eda socken, därför att den fortfarande finns på den gård som den målades till. I litteratur om bygden och i kyrkoarkivalier har jag sökt förhållanden och miljö kring bonaden och vilken funktion dess ägare gett den. Genom motiv och symboler har både den och andra bonader förmedlat budskap till iakttagare i olika tider. Jag vill ta reda på hur människorna tolkat budskapen och värderat bonaderna. Därför har jag sökt uttalanden i reseskildringar och lantmäterirapporter om måleri. Jag har också följt hur man värderat bonader i bouppteckningar.

I första delen av uppsatsen dokumenterar jag det värmländska bonadsmåleriet. Utifrån bonaden från Tälle ser jag sedan bonaderna som förmedlare av mänskliga budskap. Därefter söker jag de ekonomiska faktorer som skapade förutsättningarna både för bonadsmåleriets uppgång och nedgång. Sist funderar jag över varför det värmländska bonadsmåleriet förblivit dolt.

Tidigare forskning

Någon publicerad forskning om värmländska bonader har jag inte funnit.

Sigurd Erixon skriver 1931:

På övergången mellan Nordsveriges och Sydsveriges konst står som vanligt Värmland. Man möter här både målade vävbonader och väggmåleri i vanlig bemärkelse. De flesta bonaderna är daterade på 1770-talet. I den mån figurmotiv förekommer, är de sammanförda i rundlar, som erinrar om äldre medeltid.¹⁾

Sigfrid Svensson återger 1970 nästan exakt samma uppgifter.²⁾

Svante Svärdström skriver 1931:

Även Värmland kan lämpligen inräknas i det mellansvenska måleriområdet, men spelar delvis roll av förmedlare mellan söder och norr.³⁾

Uppgiften om den förmedlande rollen står utan förklarande kommentarer. Jag tyder meningen så, att Svärdström ansåg, att impulser och förebilder till dalmåleriet delvis kommit från det sydsvenska bonadsmåleriet via det värmländska.

---

1) Erixon, S., Sveriges konstnärliga landskapskaraktärer, sid. 51

2) Svensson, S., Ornament och dekor, sid. 313

3) Svärdström, S., Allmogemålning, sid. 413

Relationerna mellan människorna och tingen har flera författare behandlat. I uppsatsen söker jag följa de idéer och teorier som Nils-Arvid Bringéus för fram i boken Bildlore. Han uppmärksammar bildens betydelse som etnologiskt forskningsmaterial, men säger att bilden får inte bara bli berättande, en spegel av sin tid och miljö. Vi måste söka budskapet i bilden och fråga oss hur den påverkade den samtida iakttagaren och vi skall känna efter vilket meddelande vi får av den.

Synen på bilden som dokument har emellertid varit så dominerande vid våra kulturhistoriska institutioner att man totalt försummat att studera bilden som instrument, dvs som påverknings- och kommunikationsmedel.

Etnologen skulle vilja komma åt de samtidshållningar till bilden som människor i gången tid haft.¹⁾

Ett temanummer av tidskriften Nord-Nytt 1973 behandlade samma ämne. Karl-Olov Arnstberg skrev ett inlägg om Studiet av teknologi och materiell kultur.²⁾ Från kommentarerna till inlägget har jag valt ut några uttalanden som jag gärna vill följa i min uppsats.

Vi er altså enige om at tingen - i dette tilfælde et redskaper meningsbærende, at den komministerer noe.³⁾

Etnologens uppgift är att tolka den kod, som den materiella kulturen utgjort och utgör.⁴⁾

-
- 1) Bringéus, N.-A., Bildlore, sid. 1 och 4
  - 2) Arnstberg, K.-O., Studiet av teknologi och materiell kultur, sid. 4
  - 3) Kolsrud, K., Kommentar till K.-O. Arnstbergs inlägg, sid. 29
  - 4) Bringéus, N.-A., Kommentar till K.-O. Arnstbergs inlägg, sid. 34

TYPISKA DRAG I DET VÄRMLÄNDSKA BONADSMÅLERIET

De bevarade värmländska bonaderna är ofta stora, 3-4m långa och 1,5m breda. För det mesta är motiven placerade bredvid varandra utan inbördes sammanhang i två eller tre horisontella våder med textband emellan. På underlaget målades en vit bottenfärg och eftersom motiven och orden i textbandet är placerade med utrymme runt om, ser bonaderna ljusa och luftiga ut. Medaljongbilder eller rundlar ger en ålderdomlig prägel och hus med vajande vimplar och uppsvingda takutsprång tyder på inflytande från Fjärran Östern.

Det värmländska bonadsmåleriet blev aldrig steltnat och schablonmässigt. Till och med rankornamenten som inramar bonaderna är målade oregelbundet. Tvåfärgade blommor och blad, träd och ibland osymmetriska fantasiväxter ger omväxling. Fågelstreck, jagande hundar och hästar med kraft i stegen och flygande man ger liv och rörelse. Hästarna får karaktär genom stora, tydliga ögon. Även människornas ögon och anletsdrag är med klar avsikt målade övertydligt. De vänder sig oregelbundet så att de syns från sidan, framifrån eller i halvprofil. De står på någonting, marken eller golvet. Träd, växter och ibland hus är placerade så att de skapar djup i bilden. Några bonader har för bonadsmålning så ovanliga finesser som överskärningar och avtoning från skarpare färger i förgrunden till svagare längre bort.

Form

Sättet att måla motiv i rundlar är mycket gammalt. I Värmland målade mästern Amund motivserier i rundlar på väggarna i Södra Råda kyrka redan år 1494.¹⁾ Till Sverige kom rundlar på importerade orientaliska sidenvävnader på 1000-talet. I en artikel i Fataburen står:

Grundtypen för de byzantinska sidenmönstren utgöres av motivet med den inramade rundeln med en diameter av 50 - 70 cm, ett motiv som ärvts från senantikens, där den ringformiga ramen ursprungligen bildades av en repstav,²⁾

När jag läste artikeln i Fataburen, erinrade jag mig ett färgfoto, som jag tagit i det utgrävda palatset Curion på Cypern. Fotot visar en mosaikbild från golvet i ett romerskt bad byggt i början av 400 talet e.Kr. och inom en repstavsdekorerad rundel syns en kvinna, som troligen håller modellen till längdmåttet en romersk fot i sin hand.³⁾

1) Nisbeth, Å., Mästern Amund och långhusmålningarna..., sid. 65

2) Lindblom, A., Från Byzans' lejon till Skånes varulv, sid. 8

3) Keshishian, K., Romantic Cyprus, sid. 77

Det för uppsatsen intressanta tidsintervallet 1494 - 1770-talet är fyllt av obesvarade frågor. Kan rundlarna ha funnits under hela perioden utan att något målat blivit bevarat? Varför utnyttjade bonadsmålare i västra Värmland rundeln, när det var mycket ovanligt i andra delar av Sverige? Det är möjligt att en del av svaret också finns i Andreas Lindbloms artikel. Han visar att från de importerade sidenvävnaderna har mönster tagits till textilkonst i hela Norden. På brudpällar och drättadukar har rundeln med blomrankor och medaljongmotiv varit förebild ända in på 1800-talet.¹⁾ Textila bildvävnader från både Sverige och Norge kan lika gärna ha tjänat som förebilder för målade väggprydnader som rundlar i den kyrkliga konsten.

Det finns från 1700-talet många liknande exempel på hur allmogen lät målade alster ersätta dyrare material eller mer arbetskrävande tillverkning. Plastiskt målade barockdekorationer i tak, på väggar och möbler imiterade skulpturer, stuck- och träskärningsarbeten. Vävd tapeter, gyllenläder och pressad sammet blev förebilder till schablonmålade väggar och papperstapeter. Genom sin ådringsteknik kunde målarna efterlikna marmor eller ädla och dyra träslag.

Motiven på bonaderna skildes åt på olika sätt. Det kunde göras med pelare eller som var vanligt i det värmländska måleriet med träd eller rundlar. För att inte förlora i tydlighet måste motiven i rundlarna koncentreras, personerna vara få och nära varandra. Motiv där personer red eller vandrade i rad avbildades inte med rundlar. I motivet Drottningen av Saba besöker konung Salomo placerades de 6 personerna i tre rundlar. I första rundeln syns Salomos två betjänter, i nästa står drottningen inför kungen och i den tredje står två hovdamer och håller upp drottningens släp, som böljar över från andra till tredje rundeln.²⁾

:her:af:måles:Drutnigen:af:/rika:rabi:som:kom:til:knungen/salmon:at:beöspöria:
 ANO 17..1 SNS KID honom:mäd:gåtor:
 Utsnitt av bonad från Ny sn. Inv:4, foto NM nr 214.G.t.

1) Lindblom, A., Från Byzans' lejon till Skånes varulv, sid. 20

2) Bilaga II, Inv:4

Träd som inramar motiv inne i rundlarna är tunna eller avbildade som alger eller stora fjädrar och de böjer sig efter rundningen inåt. Över huvud taget är det mycket sparsamt med detaljer runt omkring motiven inne i rundlarna.

Stil

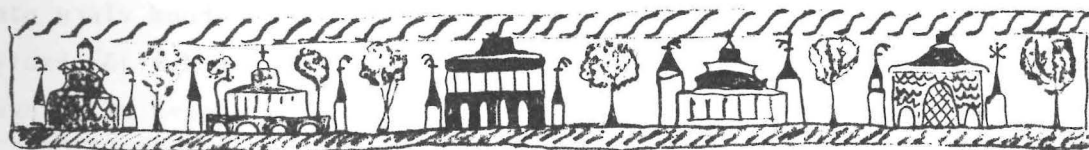
Under en kort tidsperiod 1760-80 var påverkan från Fjärran Östern mycket tydlig hos konstnärer på modet ute i Europa. Silverstolpe ger följande förklaring som bakgrund:

Fjärran Österns konst hade intresserat Europa långt före rokokon, kinesiskt siden och porslin hade importerats redan under medeltiden, och sedan de ostindiska kompanierna bildats, löpte hela flottor, lastade med exotiska konstalster in i de europeiska hamnarna. Men det var först under rokokon, som Kina blev en makt i Europa, en kultur, som man i kraft av valfrändskap sökte sig till, inspirerades av och imiterade.¹⁾

Hur kan värmländska bonader från samma tidsperiod ha otvetydiga tecken på inverkan från Orienten? De visar ett mer naturalistiskt blommåleri än andra bygders med klara, ljusa färger, träd som liknar fågelfjädrar och husar med fladdrande vimplar och tak med prydnader och uppsvängda utsprång.²⁾ Vilka vägar har påverkan gått? Har värmländskt bonadsmåleri fått impulser och förebilder från annat håll än andra landsdelars måleri? Med säkerhet kan inte frågorna besvaras. De naturliga handelsvägarna för västra Värmland gick dels söderut mot Göteborg dels åt väster mot Oslo. Båda dessa städer var viktiga hamnar för handeln med Ostindien. Målat porslin med motiv från Fjärran Östern och sidentyger med tryckta blommor kunde mycket väl utgöra de förebilder som behövdes.

Att målare hade ärenden till Oslo berättar Lars Bäckvall:

Alla till målningen behövliga färger skulle målaren inköpa för kyrkans medel, och Hjulström lovade att ingiva köpmännens specifikation och kvitto. Kyrkan bekostade resan till Kristiania och en eller två man medföljde för att hemfrakta sakerna.³⁾ (Dalby sn 1737)

Mellanvåd av hus med Ostindisk prägel. Inv:2, skiss av förf. efter foto NM

1) Silverstolpe, G.M., Kina slott, sid. 185

2) Bilaga II, Inv:2

3) Bäckvall, L., Om Övre Klarälvdalen i gångna tider, sid. 52

Förlagor och nyskapelser

Under 1700-talet var kyrkans inflytande över människorna mycket starkare än vi kan föreställa oss. Det som bröt mot vardagen var söndagarnas kyrkbesök och prästens förkunnelse. Kyrkans färggranna bilder hjälpte prästen att åskådliggöra Bibelns berättelser och genom bonadsmålningarna kunde färgprakt och samma kända motiv komma närmare och lysa upp vardagen. Många av de äldsta och vanligaste motiven har en ikonografisk tradition, som går långt tillbaka i medeltiden. Till sådana motiv kan den direkta förlagan inte avgöras.

Jag har jämfört de redovisade förlagorna till sydsvenska bonader och dalmålningar med värmländska bonadsmotiv men endast funnit några säkra gemensamma förlagor. Flera motiv har liknande komposition som bilder i Figurbibeln,¹⁾ men de skiljer sig i många viktiga detaljer. Kanske har värmländska bonadsmålarens förebilder varit kistebrev eller ettbladstryck, som i sin tur haft gemensamma förlagor med Figurbibeln. Ofta stämmer bilderna bättre med Bibeltexten än med Figurbibeln. Även detaljer i skrivstilen avslöjar att målarna följt Bibeln noga t ex med flera stora bokstäver i början av namnen HERren och JEsus.

Ofta avslöjar texten till ett motiv förlagan. Ett sådant exempel är motivet med ålderstrappan.²⁾ I rundlar i anslutning till trappan står tänkespråken:

I Dag frisk sund och rööd - I Morgon Blek och Död.

Den formuleringen finns på ett kistebrev med ålderstrappan som började tryckas hos Berling i Lund 1758.³⁾

De värmländska bonadernas jaktbilder är målade utan förlaga. Motiv från målarens eget minnesförråd ger ofta intressanta lokala upplysningar. Scenerna är samlade i en lång smal våd och en bonad visar en fågelskytt, som just gått ner på knä i skottögonblicket och en, som triumferande håller upp en skjuten orrtupp.⁴⁾ Målaren har placerat muskötén högt upp på vänster axel men med skyttens högra pekfinger på avtryckaren och det avslöjar att han inte själv kunde vara varken soldat eller jägare. Kanske målaren är en kvinna för i högra delen av bildräckan står som kontrast och motvikt till jägarna en kvinna med ett par händer på marken framför sig. Hon sträcker ut

---

1) Digelius, S., Figurbibeln

2) Bilaga II, Inv:2

3) Bringéus, N.-A., Sydsvenska bonadsmålningar, sid. 228

4) Bilaga II, Inv:7, se bilaga IV

handen och säger på träffsäker dialekt exakt det bondmoror fortfarande säger, när de matar sina hönor:

-Tupa Tupa Tupa Tupa ¹⁾

Förlagorna är alltså delvis de samma i värmländskt bonadsmålari som i andra landsdelars. Men jag tycker att överraskande många motiv går tillbaka på äldre kyrklig bildtradition eller är produkter av målarnas egen fantasi.

Motiv

Underlaget för tabell 1 är de 47 bonader som finns redovisade i inventeringen. Av tabellen framgår i vilken del av Bibeln varje motiv är hämtat och hur ofta det kommit till användning.²⁾

Tabell 1

Bibliska motiv

Tre konungars ritt	NT	6	Elie himmelfärd	GT	1
Tre konungars tillbedjan	NT	4	Adam och Eva	GT	1
Salomos kröning	GT	4	Bröllopet i Kana	NT	1
Abrahams offer	GT	3	Petrus fiskar	NT	1
Drottningen besöker Salomo	GT	3	Abraham och änglarna	GT	1
Tio jungfrur	NT	3	Farao drömmer	GT	1
Jesus i Emaus	NT	3	Josef tyder Faraos dröm	GT	1
David och Absalon	GT	3	Noas ark	GT	1
Johannes uppenbarelse	NT	3	Jesus inför Pilatus	NT	1
Den barmhärtige samariten	NT	2	Esau och Jakob	GT	1
Mose och Aron	GT	2	Den förlorade sonen	NT	1
Jakob brottas	GT	2	Den samaritiska kvinnan	NT	1
Jeftar offerar sin dotter	GT	2	Habelk återkommer	GT	1
Maria och Josef i stallet	NT	2	Simson och portarna	GT	1
Marie bebådelse	NT	2	Habakuk	GT	1
Simson och lejonet	GT	2	Judas pengar	NT	1
Jesu uppståndelse	NT	2	Jakobs dröm	GT	1
Jesu på korset	NT	2	Jakob tager Rakel	GT	1
Skördemännen	NT	2	Jesus bär korset	NT	1
Daniel i lejongropen	GT	2	Josef och Maria till Egypten	NT	1
Den rike och Lasarus	NT	2	Bileams åsna	GT	1
David och Goliat	GT	2	Jona under kurbitsen	GT	1
Faraos dotter hittar Mose	GT	2	Tobias (Apokryfisk bok)	GT	1

1) Bilaga II, Inv:7 och bilaga IV

2) Bilaga II

Tabell 1 forts.Allmänt religiösa motiv¹⁾

"Psalmen 16"	1	"Satan och helvetet"	1
"Tu Sarons blomster"	1	Sunne kyrka	1
"Herren förser väl oss"	1	kyrka (motiv - ej text)	1

Profana motiv

Jaktmotiv (ej text)	4	Kvinna serverar kaffe (ej text)	1
"Fem människors sinnen"	1	Kvinna bjuder sup (ej text)	1
Ålderstrappan	1	"Jorden och elden"	1
St Göran och draken	1	"Väder och vatten"	1
"Skepp"	1	Rotterdam	1
Major Sinclair	1		

Antal olika motiv

Gamla Testamentet	26
Nya Testamentet	19

Frekvensen av motiven

Gamla Testamentet	42
Nya Testamentet	41
Allmänt religiösa	6
Profana	14
Vegetativa	11
Oidentifierade	19

De bevarade bonaderna visar att de värmländska målarna tog en större andel av motiven från Gamla Testamentet än kollegorna i Sydsverige och Dalarna. Även inslaget av profana motiv är större på de värmländska bonaderna. På sydsvenska och värmländska bonader är de vanligaste bevarade motiven: Tre konungars ritt och Tre konungars tillbedjan.²⁾

---

1) Bilaga II

2) Svärdström, S., Dalmålningarna och deras förlagor, sid.104-160
Åkerlund-Londos, E., Motiv och motivsammanställning, sid.80

MÅLARE OCH MÅLARSTILAR

Målarna och deras status

De flesta målarna kommer att förbli anonyma och det är svårt att få fram något om yrkets status. Några få står upptagna en tid som målare i kyrkoarkivalierna under 1700-talet. Om prästen senare avstår från att ange yrke eller om de ändrat sysselsättning går inte att avgöra. I redovisningen för kyrkans räkenskaper var en del präster mycket noga med titel. I Gunnarskogs kyrkas förteckning över gåvor till kyrkan och de fattiga i församlingen för år 1791 står:

..målaredrängen konstförfarne Olof Larsson från Bortan.

Nästa gång han är nämnd i längden, har han gift sig och flyttat till byn Gravås. I förteckningen står då:

..målarekonstförfarne Olof Larsson Edberg i Grafås,
och i husförhörslängden den latinska yrkestiteln för målare Pictor.¹⁾

Någon duktig målare har troligen infört och utvecklat en speciell stil. Därefter har andra målare eller beställare sett till, att stilen spritts i området. Målade möbler, som kan attribueras till bonadsmålare, finns kvar och pekar på, att möbelmålarna också var bonadsmålarna. De målare som fanns målade det kunden beställde.

Ingen bonad är signerad och även om man med hjälp av bevarade möbler kan bestämma en målares ungefärliga hemort, är det svårt att binda en viss namngiven målare till ett speciellt arbete. På insidan av dörren till ett golvvur, som tillverkades åt Anders Nilsson i Bäckelid, Brunskogs socken²⁾, står textat ANO 1787 ANS i Becklid. Snickaren har gjort ett vackert klockfodral. Sidostyckenas eleganta rokokosvängar är slöjdade ur ett trästycke. En av Jösse Fryksdalsmålarna³⁾ har målat fodralet och prytt det med sirliga blomdekorationer både på fram och sidostyckena. Ingen av hantverkarna har signerat sitt arbete. Urverket är gjort i V Äntervik och på urtavlan står tillverkaren klart redovisad Nils Jonsson Kisterud Nr 238.⁴⁾

Jag tror man kan spåra olika hantverkares förhållande till sitt yrke genom signering eller utebliven signering. Att utöva ett hantverk utanför staden

1) Gunnarskog, Kyrkans räkenskaper, LI:4, Husförhörslängd, AI:2 1790-1797

2) Brunskog, Husförhörslängd, AI:6, 1786-1789 (Bäckelid)

3) Se sid. 15

4) Hedin, N., Allmogeurmakeriet i Värmland, sid. 84

var inte tillåtet och vid eventuella repressalier från skråets sida, var det skönt att inte kunna bindas till något arbete genom signering.

I en del bygder och under vissa tidsperioder kunde målare knytas närmare till ett område. De fick då samma status som de skomakare och skraddare, som anställdes av socknen och kallades gärningsmän. Det var ett tillåtet sätt att under skråtiden få utöva sitt hantverk ute på landsbygden. Sockenmålare antogs i Sunne enligt stämmoprotokoll 8/12 1833:

Målaregesellen Johan Eriksson från Karlstad hade intyg från prästerskapet och flera trovärdiga män, enhälligt antagen, får bo var han vill i församlingen, men ej utan församlingens hörande med sitt yrke fremmande socknar betjena utan tillstånd härtill för varje gång lämnas så framt han vill påräkna församlingens skydd och bevågenhet.¹⁾

Det fanns skickliga och mindre skickliga målare. Somliga levde gott på sitt hantverk, medan det kanske var nöden och svälten som tvingade de mindre skickliga ut på målarevandring mellan byarna. I takt med skickligheten varierade säkert också yrkesstoltheten. Ett självvironiskt talesätt citeras skämtsamt av senare tiders kollegor. Det kan ha traderats av många generationer målare.

-Bäst blir dä, när dä ä litte skumt å en ä lagom full!²⁾

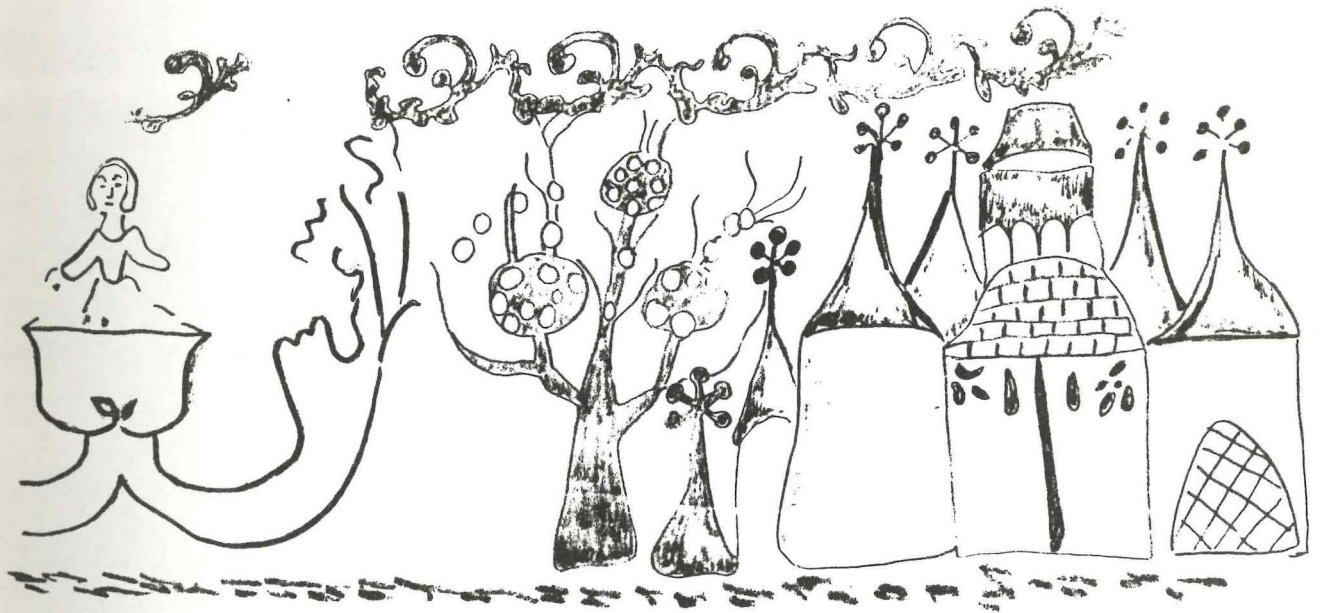
1) Brodin, L., Anteckningar, mapp 10
2) Informant målare Henry Thorsander

Målarstilar

Om man jämför de 47 bonaderna, som hittills ingår i inventeringen, finner man att de flesta går att fördela på målare eller målarstilar. Till Jösse Fryksdalsstilen kan 20 bonader föras. Från målarna i socknarna nära norska gränsen i Nordmarks härad kommer 18 bonader. Några utan årtal men troligen 1800-tal eftersom de är på papp kommer från en målare i närheten av Sunne i Fryksdalen.¹⁾

Hägerudsbonaden

En bonad med mycket ålderdomlig karaktär kommer från Hägerud, Sunne socken.²⁾ Den del som är bevarad har en färgskala i gult, brunt och svart. Längs överkanten löper ett noggrant arbetat rankornament och i mitten syns en stad eller borg med stiliserade träd översållade med runda fruktbollar, som ger ett intryck av barockmåleri.³⁾ Längst ut till vänster skymtar en gestalt stående i ett stort kar. Det enda liknande jag sett är en bild av en målning från Hackås kyrka i Jämtland, som föreställer en fontän med Kristi blod. Frälsarens kropp är placerad i ett kar som samlar upp blodet som strömmar ner från hans fem sår.⁴⁾

Del av bonad från Hägerud, Sunne sn. Inv:15, skiss efter foto förf.

-
- 1) Bilaga I, karta
  - 2) Informant Mai Hedin, Sunne
  - 3) Erixon, S., Hälsinglands bygdemåleri, sid. 170
  - 4) Bringéus, N.-A., Bildlore, sid. 155

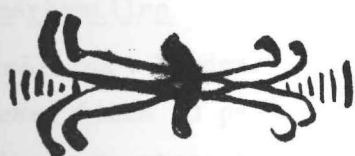

Fryksdals-Jössestilen

Bonaderna i denna grupp sträcker sig från 1762 till 1801. Ortnamn på bonaderna ger områdets sträckning ifrån Tälle vid norska gränsen till Västmyr på östra sidan om Frykensjön.¹⁾ Troligen har flera målare arbetat inom området och målat på likartat sätt. På både äldre och yngre bonader finns t ex karaktäristiska skiljedekorationer mellan figurmotiven.²⁾ Bonaderna är 2-5m långa och har noggrant och skickligt målade motivrader i flera våningar. Jag tycker de representerar höjdpunkten i värmländsk bonadsmålning.

En målare, som arbetat i Brunskog, Boda och Arvika socknar, kan tillskrivas 4 bonader, 6 kistor och några skåp. Föremålen är daterade på 1770-talet och han avslöjar sig genom stavningen ANO och en speciell kryssdekor.³⁾

AN 01776

JAS

Målning på insidan av kistlock från Brunskog. Skiss förf.

År 1774 flyttade Jon Jonsson f. 1757 från Brunskog till Karlstad,⁴⁾ där han blev lärling hos den i Värmland kände kyrkmålaren Erik Jonæus.⁵⁾ En av Jons äldre bröder Olof bosatte sig i Skillingmark och står som målare eller smed i kyrkböckerna.⁶⁾ Brodern Elof blev bonde i Boda socken⁷⁾ och trots att dennes barn och barnbarn blev målare, har jag inte kunnat binda vare sig honom eller hans bröder vid något målningsarbete. Men de fanns på rätt plats i rätt tid för att vara någon av bonadsmålarna.

Två bonader är daterade på 1790-talet och gjorda av samma målare.⁸⁾ Den ena kommer från Aplung i V Ämterviks socken och den andra kommer från Sunne sn. Båda skildrar i en övre motivrad scener ur Jesu lidandes historia. Det undre fältet upptas på båda av en lång rad av ryttare.

1) Bilaga I, karta

2) Se bild, sid. 17

3) Bilaga II

4) Brunskog In- och utflyttningslängd, B:1, 1760-1776. Karlstad SFS Husförhörs-
längd, AI:6 1775-1779 (8 Roten)

5) Bromander, C.V., Erik Jonæus

6) Skillingmark Husförhörslängd, AI:7, 1791-1797 (W Boda), jfr sid. 16

7) Boda Husförhörslängd, AI:3, 1769-1774 (Krogsta)

8) Bilaga II, Inv. 11 och 12

En av scenerna på bonaden från V Ämtervik visar den sörjande Maria vid Jesu kors.¹⁾ På en bonad från Brunskog²⁾ finns två kvinnogestalter som är målade på samma sätt. Den ena av kvinnorna ser ut att hälla kaffe i koppar och den andra brännvin i glas. Kvinnorna bär en lång, öppen överklänning som kallas robe och var vanlig högrestandsdräkt under 1700-talet.

Blomsterdekorationerna på bonaden från Brunskog och sättet att "hänga upp" dem är karaktäristiskt för målaren. Likadana blomsterprydnader finns på bonader,³⁾ möbler och väggmålningar.⁴⁾ En av väggmålningarna tillskrivs enligt traditionen bonden på stället, Per Jonsson. Han hjälpte till att riva färg när Erik Jonæus målade i Gräsmarks kyrka år 1770.⁵⁾ Han blev inspirerad och målade figurmotiv på en vägg där hemma. Målningen är skickligt gjord, så har traditionen rätt, är han en av bonadsmålarna.

Nordmarksstilen

Till målarna i Nordmarks härad kan 18 av bonaderna i inventeringen attribueras. Av dessa finns 13 på Nordiska museet och de övriga på museer i Värmland.⁶⁾ De flesta är stora bonader med två eller tre motivrader. Den tidigast inlämnade till Nordiska museet liksom flera andra kommer från Östervallskogs socken. Några bonader med enbart blommotiv är daterade på 1800-talet⁷⁾, medan de flesta övriga är målade sista årtiondet på 1700-talet.

Flera målare var verksamma i gränssocknarna. En av dem var Olof Jonsson Littorin från Skillingmark.⁸⁾

---

1) Se bild sid.17

2) Bilaga II, Inv:31, se bild sid.17

3) Bilaga II, Inv:42-45

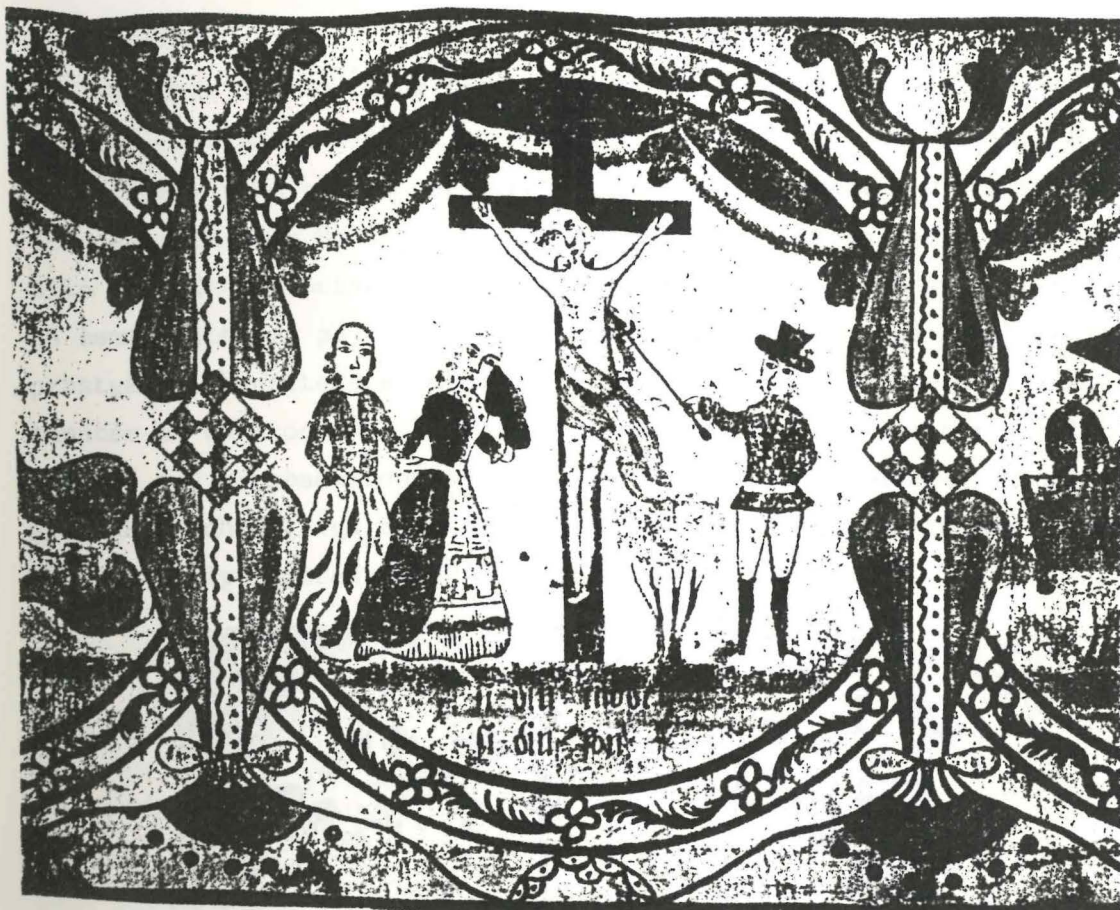
4) Jönsson, I., Gåttfullt måleri i Gunnarskog, sid.6

5) Brinck, B., Gräsmarks kyrka, sid.9

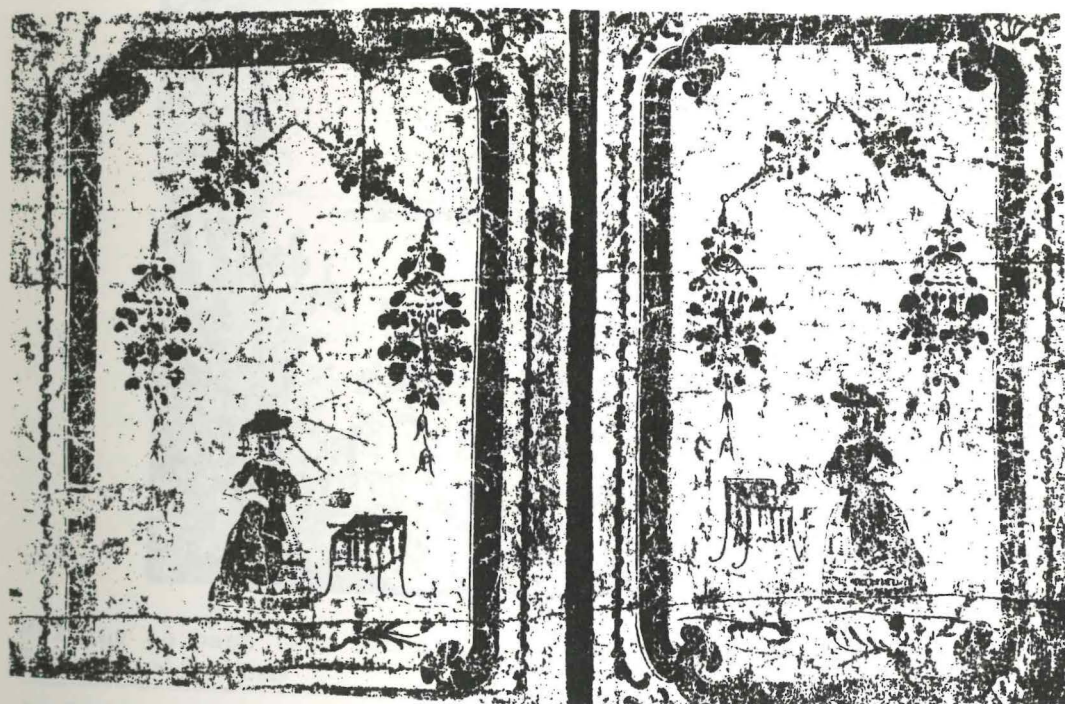
6) Bilaga II

7) Se bild sid.31

8) Se sid.15

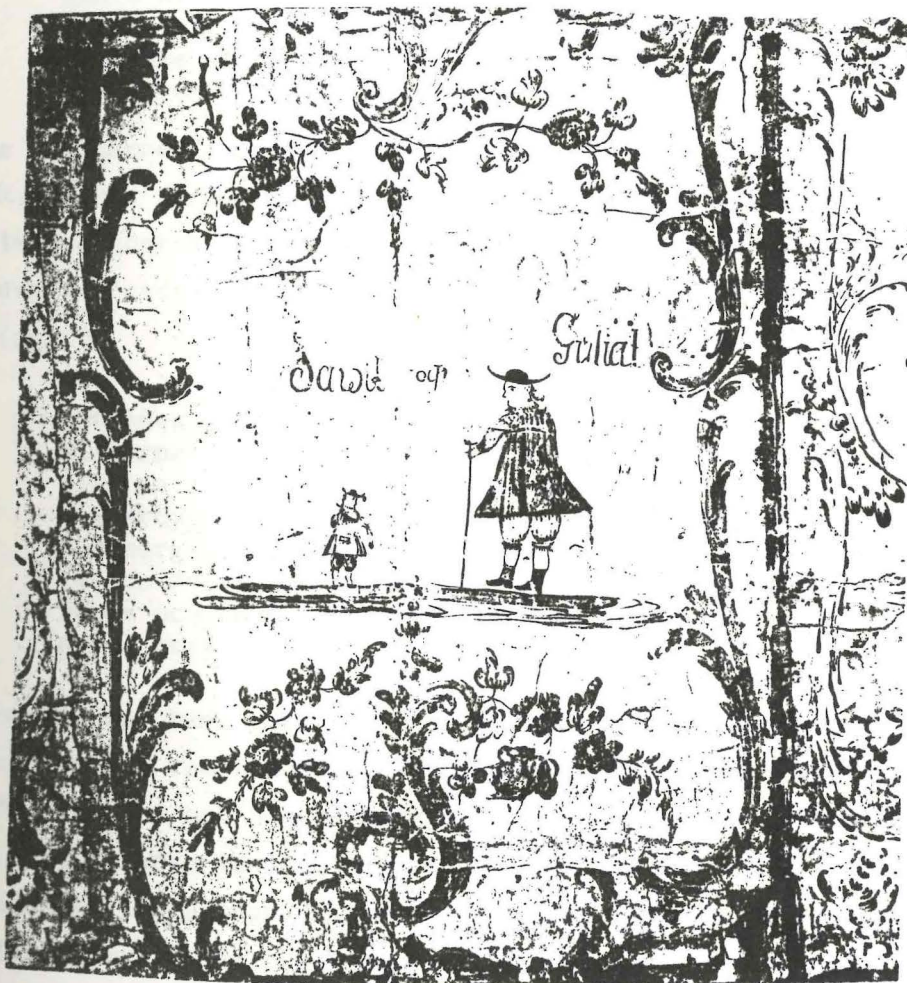
Utsnitt av bonad från Aplung, V Ämtervik sn. Inv:11. Motivtext:
"Si din moder si din son". Foto förf. . Se sid.16

Utsnitt av bonad från Slorud, Brunskog sn. Inv:31. Foto Nordiska museet
nr 213 K.a.214 G.å. Se sid.16 och 35

Sunnemålaren

På Värmlands museum finns foton av fyra motiv målade på papp från Sunnetrakten.¹⁾ I kontexten till en av bilderna hänvisas till ytterligare 8 motiv: En By ; Mig wore bättre jag wore dopt af dig än du af mig; En Pelikan; Spel och dans; en salm David på 8 strängar; Syndafallet ; En feskare ; qwarn. Alla har måttanvisningar och är cirka 130x90 cm. Delar av en bonad målad på samma sätt men på grov väv, hittades vid renovering på Ransbacka gamla prästgård i Ransätters socken.²⁾ Bitarna låg instoppade som utfyllnad bakom tapeter på en stockvägg. Färgbeskrivningen på museets svartvita bilder stämmer väl med Ransbackabonadens färgskala, eleganta rokokodekorationer i form av rankor och sirliga blomster i rött, blått och brunt. Finessen i omramningen står i tydlig kontrast till den tafatta motivteckningen.

Målning på papp från Sunnetrakten. Motiv "dawit och Guliat". Inv:39
Foto Värml.museum

-
- 1) Bilaga II.
2) Bilaga I, karta, bilaga II, Inv:40

TÄLLEBONADEN

Bygden och människorna

På en gård i byn Tälle i Eda socken finns en praktfull bonad, som gått i arv i släkten i sex generationer.¹⁾ Tälle är en av de äldsta byarna i Eda och nämndes redan år 1414.²⁾ Namnet Tälle kommer från ett numera inte brukat dialektord för tallskog. Eda-bygden har inte bara varit genomfart för leder i öst-väst och syd-nord, den är också gränsbygd och som sådan varit utsatt för krig och härjningar genom åren. Detta beskrivs på följande sätt i en sockenbeskrivning:

Genom Edaskogen har sedan dunkel sagotid gått den stig, som tidigast förband Sveriges äldsta kulturbygder Birka och Sigtuna med Norges urgamla huvudstad Oslo.

Sedan Norden blivit kristnat drog skaror av fromt folk från de stora klostren i Mellansverige genom Edaskogen och Österdalen i Norge till Olof den heliges grav i Nidaros.

På samma stig där mycket fredligt utbyte ägt rum, har även krigets härskaror dragit fram.³⁾

Alldeles som namnet visar ligger Tälle med tallskog i närheten men med fin åkermark, som var förutsättningen för välmående och rikedom under 1700-talet. Vrångsälven slingrar med lugnt lopp genom byn. Livligare delar av den och bygdens andra vattendrag har enligt sockenbeskrivningen nyttjats vid industrietableringar:

Vattendragen i Eda, Vrångsälven och Kölaälvens nedre lopp ha sedan urminnes tider varit de kraftkällor som givit bygden liv och människorna deras utkomst vid sidan av jordbruket. Dit hör även biflödena vid Häljebodafors, Eda glasbruk och Kvarnedet i Åmot. Vid Vid Kroppstadsfors uppfördes en masugn i slutet av 1600-talet. Noreborgs järnbruk 1750-51. Häljebodafors 1798. Utom dessa företag funnos kvarnar och vattensågar som arbetade dels för byggnadsbehov och dels för försäljning av sin produktion till Norge och andra marknader.⁴⁾

Människorna i Eda hade under 1700-talet rika möjligheter att bli påverkade utifrån. Längs den traditionella förbindelsevägen mellan Värmland och Norge kom handelsresande och hantverksgesäller, och dessa kunde förmedla nyheter och varor från andra länder. Vid gränsen och Eda skans fanns soldater, som också kunde tillföra bygden intryck och vanor från andra trakter. Järnbruken gav möjligheter till arbets- och fraktförtjänster och lockade utsocknes smeder och hantverkare till Eda. Jag tycker förutsättningar fanns för att även dyrbara och onyttiga hantverksprodukter, såsom målade bonader skulle kunna bli vanliga. I bouppteckningarna från Eda åren 1775-83 finns 34 bonader noterade.⁵⁾

-
- 1) Informant Åke Tåhlin
  - 2) Ortnamnen i Värmlands län, Jösse härad, sid. 37
  - 3) Eda i gammal och ny tid, sid. 28
  - 4) Eda i gammal och ny tid, sid. 533
  - 5) Dahlström, N., Väggbonader i bouppteckningar.

Gården och människorna

Vilka gynnsamma omständigheter, som gjorde gården Där Sö i Tälle till storbondegård under 1700-talet, är inte lätt att säga. En uppgift i Linus Brodins anteckningar säger, att gården tillhört samma släkt sedan Tomas Nilsson köpte Tälle frälsehemman av Elsa Stake 11/6 1688 för 180 riksdaler courant.¹⁾

Nämndemannen och bonden Olof Nilsson var så förmögen och mäktig, att han kallades "Kongen i Tälle".²⁾ Hans son Per Olofsson, som var född 1756, beställde bonaden. Datering och ägareinitialer på den blev, ANNO 1778 POS i Tälle. Husförhörslängden ger förklaringen till varför inte även en kvinnas initialer finns med på bonaden. Per gifte sig först år 1780. Under hela 1780-talet fanns minst 4 drängar och 5 pigor på gården och från 1790 står Per som nämndeman i längden.³⁾ När hustrun dog 1821 redovisades i bouppteckningen⁴⁾ förutom "5/9 af Frälsehemmanet Tälle" fastigheter i Hovilsrud, Kortlanda och Langelanda till ett sammantaget värde av 6260 Riksdaler Banco. Jag har valt ut några belysande uppgifter från bouppteckningen.

En brändvinsgång med behör	10 Rd	32 sk
2 st Oxar a 12 Rd, 23 st kor a 7 Rd	185.	
650 Sneser Råg	135.	20
50 Snes Korn	6.	12
3500 Snes Hafra	227.	24
4 st gla. Tapeter, 6 östekar		8

Brännvinsapparaten fick inte användas vid denna tid och risken var kanske inte så stor, för i husförhörslängden 1810 står noterat efter Per Olofsson: "har aldrig supit".⁵⁾

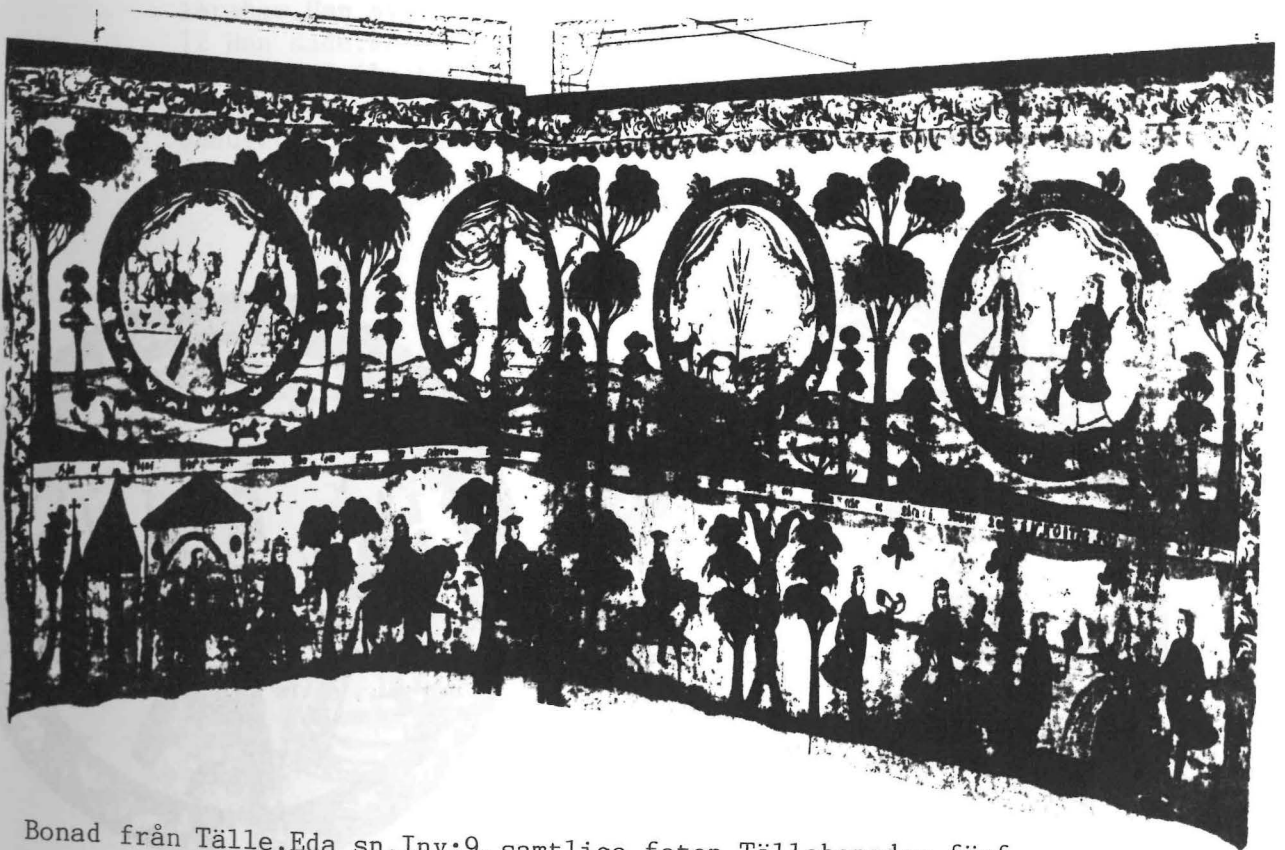
Vid tiden för bouppteckningen bodde tre av Kersti och Pers barn med familjer i Tälle.⁶⁾ Sonen Nils lät 1833 uppföra den stora mangårdsbyggnaden Nytomta och dit kom bonaden. Trots att huset var ovanligt stort, var det svårt att hitta en lämplig vägg för en så stor bonad. Den placerades i drängstugan. Någon gång i slutet av 1800-talet såldes bonaden till en läkare vid Eda Brunn och senare såldes den vidare till en familj i Karlstad. Karlstadsborna var bekanta med bonadens tidigare ägare i Tälle, så omkring 1950 slöts cirkeln, genom att bonaden köptes tillbaka till Nytomta i Tälle.⁷⁾

-
- 1) Brodin, L., Anteckningar, mapp 10
  - 2) Informant Nils Magnusson, Emterud, Eda
  - 3) Husförhörslängd, Eda AI 5, AI 6 (Tälle)
  - 4) Jösse härads bouppteckningar 1821-617
  - 5) Husförhörslängd, Eda AI 11 (Tälle)
  - 6) Husförhörslängd, Eda AI 13 (Tälle)
  - 7) Informant Åke Tåhlin, Karlstad

Bonadens motiv och förlagor

Bonaden är 4,2m lång och 1,6m bred och delad i två våder genom ett horisontellt textband på mitten.¹⁾ I övre raden finns 4 rundlar, som ser ut att sväva fritt i ett landskap med tallar, fantasiväxter, fåglar och djur. Träd i olika storlekar står bland böljande kullar. Nära står stora träd på mörka kullar och längre bort är kullarna ljusare och träden mindre. Sättet att måla ger bilden djupperspektiv. Fåglar, hundar och rävar, som på andra värmländska bonader är placerade tillsammans med jägare i en mittenbård, är på Tällebonaden utspridda i ett landskap. Längs sidor och överkant löper en ranka med stiliserade bladornament. I motsats till barocktidens plastiskt målade rankor med exakta former, har den här variation i bladverket.²⁾

Motiven på målade väggbonader förefaller ofta vara sammanställda utan närmare eftertanke. Delvis beror detta på, att man helt enkelt inte förstår meningen bakom. Tällebonadens sex motiv hör ihop parvis.³⁾ Av de fyra rundlarna handlar två om Abraham och två om Farao. Nedre motivradens två scener berättar om de vise männen.

Bonad från Tälle, Eda sn. Inv:9, samtliga foton Tällebonaden förf.

1) Bilaga II, Inv:9

2) Se sid.31

3) Bringéus, N.-A., Bildlore, sid.58

Abraham _ _ _ _ _

Med målarens ordval och stavning lyder texten till det första motivparet:

Abraham war lofwat en Son af engelrna. 1 Mose Bok 18 cap
Abraham skule offra sin Son Isak. 1 Mose Bok 22 cap

De viktigaste verserna med texten från en bibel tryckt 1729 berättar följande om de två händelserna:¹⁾

18 Kap. 2 Och som han uplyfte sin ögon och såg, så stodo tre Män för honom.

6 Abraham skyndade sigh in i tiället til Sara, och sade henne: Skynda tigh, och blanda try mått semlomiöl, och baka kakor.

8 Och han tog fram smör och miölk, och af kalfwenom, som han tillredt hade, och satte för them; och gick fram för them under trädh, och the åto.

10 Han sade: När jagh igen kommer til tigh, om man lefwer, sij, så skal Sara tin hustru hafwa en son. Thetta hörde Sara ther hon stod, baak tiälldörena.

22 Kap. 10 Och uthräckte sina hand, och tog til knifwen, at han skulle slachta sin son.

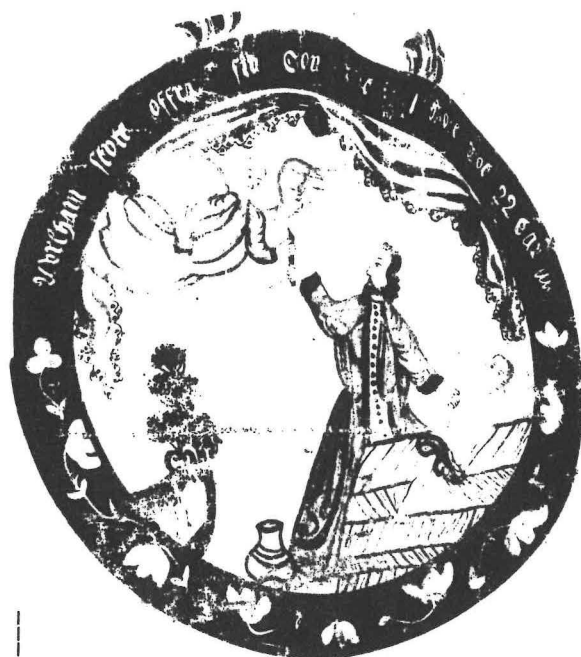
11 Så ropade honom HERrans Ängel af himmelen, och sade: Abraham, Abraham. Han svarade: Här är jagh.

12 Han sade: Kom intet tina hand widh pilten, och gör honom intet;

13 Så hoof Abraham sin ögon up, och såg en wädur baak sigh, bekajad medh hornen vthi en törnebuska: och gick tijt, och tog then wäduren, och offrade honom till brenneoffer i sins sons stadh.

Utsnitt ur Tällebonaden.
"Abraham blev lofwad en son."

Utsnitt ur Tällebonaden.
"Abrahams offer."

1) Biblia All then Heliga Skrift, tryckt 1729

I den kyrkliga förkunnelsen framställs vissa scener i Gamla Testamentet som profetior till händelser i Nya Testamentet.¹⁾ På det sättet jämförs Abrahams tilltänkta offer av sin son Isak, med Guds fullbordade offer av sin egen son. Motivet är ålderdomligt och centralt i den kristna ikonografin. I den aktuella bildsammanställningen på Tällebonaden ligger det nära till hands att göra en liknande jämförelse mellan de tre änglarnas förebådande av Isaks födelse och ängeln Gabriels besked i Nya Testamentet till jungfru Maria, att hon skulle få en son.

I rundeln visar målaren hur Abraham dukat fram mat och dryck för sina gäster. När den ena ängeln berättar att Abraham skulle få en son, står Sara enligt bibeltexten och lyssnar bakom dörren. Målaren har löst problemet med den besvärliga rumsindelningen, så att han ställt Sara bakom en avskiljande fjädervippa.

Motivet med Abrahams offer är fångat i det dramatiska ögonblicket, när ängeln tar kniven från honom. Isak ligger bunden på offeraltaret och elden till brännoffret syns tydligt i lerkrukan. Det ligger en avsiktlig tanke bakom att fånga scenen i exakt rätt ögonblick för att göra den tydlig. Bilder för människor, som inte ens kan läsa den sparsamma förklarande text, som finns på en bonad, måste vara så tydliga, att de kan tala för sig själva.²⁾

Motivet visar samma komposition som en eventuell förlaga i Figurbibeln,³⁾ men i detaljer är bonadsmålaren mer texttrogen än bilden i Figurbibeln. Bibeltexten säger och bonadsmålaren visar, att Abraham band sin son och lade honom på offeraltaret. På bilden i Figurbibeln syns Isak knästående med knäppta händer. Enligt bibeln får Abraham se en vädur bakom sig och det stämmer med bonaden, men på bilden i Figurbibeln finns bocken framför altaret.

Farao _ _ _ _

Till övre radens andra motivpar har målaren skrivit:

om Pharao när han Drömde en Dröm. 1 Mose Bok 41 cap
Joseph utTyder /.../ Dröm För Pharao. 1 Mose Bok / 41 cap /

-
- 1) Bringéus, N.-A., Sydsvenska bonadsmålningar, sid.121
2) Bringéus, N.-A., Bildlore, sid.76
3) Bringéus, N.-A., Sydsvenska bonadsmålningar, sid.85

Bibeltexten lyder:

41 Cap.1 Tw åhr thereafter hade Pharao en dröm,såsom han hade ståndet
widh älfwena:

2 Och sedt af älfwene upstiga siu nödt skiön och feet;och the
gingo i goda beet.

3 Sedan såg han annor siu nööt upstiga af älfwene,vanskapeliga
och magra;och de gingo jämte the andra på strandene widh älf-
wena.

4 Och the siu vanskapeliga och magra nöten åto up the siu skiöna
och feta nöten.Tå wagnade Pharao.

5 Och han somnade åter,och åter drömde honom;och såg at siu ax
full och tiock wäxte på enom stielk.

6 Ther efter såg han siu tun förwisen ax upgå.

7 Och the siu magra axen upslukade the siu stora och fulla axen.
Tå wagnade Pharao,och såg att det war en dröm.

15 Tå sade Pharao til honom:Migh hafwer drömt en dröm,och ingen
är som honom utthtyder;men jagh hafwer hördt af tigh säijas,at
när tu hörer en dröm,tå utthtyder tu honom.

16 Joseph svarade Pharao och sade:Thet står icke migh til:men
Gudh skal doch förkunna Pharao thet godt är.

Motiven från berättelsen om Josef har i motsats till de andra på Tälle-
bonaden inte en lång,känd tradition i den religiösa bildframställningen.
I det sydsvenska bonadsmåleriet togs motiven upp så sent som 1796.¹⁾ Jag
har inte hittat någon förlaga till motiven.

I den första rundeln ligger Faraos och sover och drömmer om de feta korna och
det tjocka vetestrået med sju fullmogna ax.I den andra rundeln sitter Faraos
på en stol med högt bakåtsvängt ryggstykke.Han bär krona och håller fram
sin kungaspira.Josef tyder med målande gester drömmen och Faraos lyssnar.

Utsnitt ur Tällebonaden.
"Faraos dröm"

Utsnitt ur Tällebonaden
"Josef tyder Faraos dröm."

1) Bringéus,N.-A.,Sydsvenska bonadsmålningar,sid.126

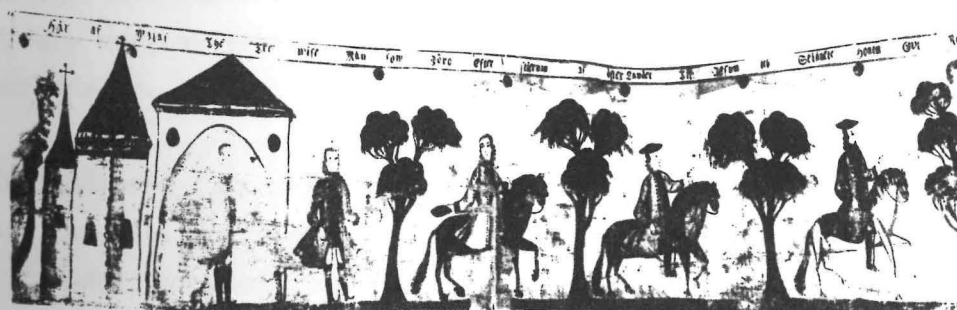
De tre vise männen

I ett band, som går över hela bonaden, står texten till nedre bildradens motiv. Sist står datering och ägareinitialer:

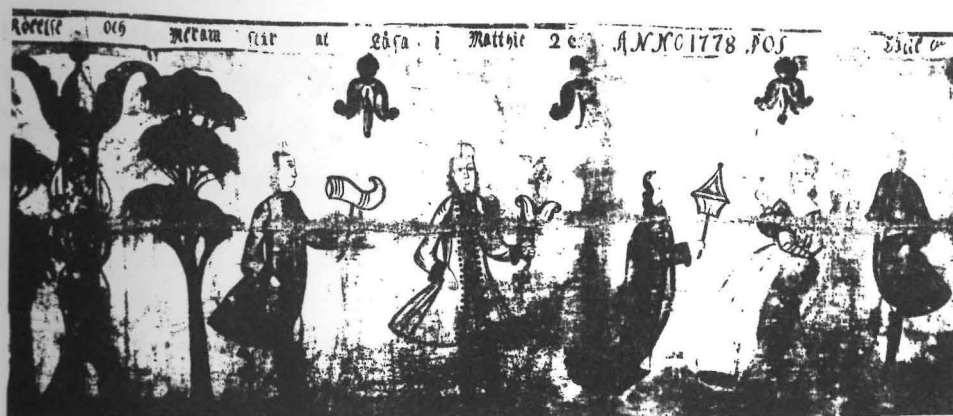
här af Målas The Tre wise Män som foro efter Stiernan från
ÖsterLandet Til JESum och Skiänkte Honom Gul Rökelse och Meram
står at Läsa i Mattheie 2 cap ANNO 1778 POS / i / Tälle

Texten i bibeln från 1700-talets början beskriver händelserna på följande sätt:

Matthei cap. 2:1 När JESus var födder i Bethlehem i Judeska landet, i Konung Herodis tijd; sij, då kommo wise män af österlanden til Jerusalem.
2 Och sade: Hwar är then nyfödde Juda Konungen? Ty wij hafwe sedt hans stierna i österlanden, och är komne, at tilbedia honom.
9 När the hade hört Konungen, foro the åstadh och sij, stiernan som the sedt hade i österlanden, gick för them, så länge hon kom, och blef beståndandes öfwer ther barnet war.
10 När the sågo stiernona, wordo the ganska glade;
11 Och gingo in i huset, och funno barnet medh Maria thes moder; och föllo neder, och tilbådo honom; och uplätto sina håfwor, och skänkte honom guld, rökelse, och myrrham.

Utsnitt ur Tällebonaden. "Tre konungars ritt".

Utsnitt ur Tällebonaden. "Tre konungars tillbedjan".

På Tällebonaden är således motiven i nedre raden Tre konungars ritt och Tre konungars tillbedjan. Att på detta sätt framställa två på varandra följande motiv med samma personer kallas simultanscen¹⁾ och kan liknas vid medeltida teaterdekorationer, där spelets olika miljöer framställs samtidigt bredvid varandra. Motiven tillhör ett ikonografiskt framställningssätt, som är mycket starkt traditionsbundet. Uno Hernroth skriver:

Så är t.ex. framställningen av De visa och de fåvitska jungfrurna och Konungarnas tillbedjan visserligen vitt förgrenade och med tiden förändrade, men till sitt typologiska ursprung dock möjliga att spåra till tyska framställningar redan på 1000- och 1100-talen. Dessa motiv kan man följa på de norska bildvävnaderna och med nära anslutning till de äldsta förebilderna.²⁾

Bonadsmålare har använt motiven på samma sätt i flera århundraden. Först i motivraden tar de tre vise männen avsked av konung Herodes. I mitten syns de tre som ryttare och sist överlämnar de sina gåvor till Jesusbarnet. Det som skiljer målningarna är klädedräkterna, som anpassats till lokal och tid.³⁾ Vidare speglar dekorationerna i bakgrunden och på skiljepelare de olika stilperioderna.

Tällemålaren var ibland så trogen motivtraditionen att det förvånar. Trots att han avbildar hästar med fin känsla och kunskap, målar han dem enligt medeltida sätt som passgångare. De tre vise männens gåvor är detaljer, som avbildas lika av målarna från Fryksdals och Jösse härader. Det visar sig ändå att ibland avbildas "myrra" på samma sätt, vida spritt i Sverige. Gåvan ser ut som ett dryckeshorn på en käpp och förutom i Värmland har det avbildats likadant i Hälsingland av Gustaf Reuter i mitten av 1700-talet⁴⁾ och av Per Schönhult i Halland år 1795.⁵⁾ Från gåvan "rökelse" stiger på Tällebonaden rök, och "guld" är förvarat i ett tornliknande kärl, som kanske tagit förebild från de kyrkliga förvaringskärl, som kallas monstrans.⁶⁾

---

1) Media 11, sid. 200

2) Hernroth, U., Sydsvenska bonadsmålare, sid. 16

3) Bringéus, N.-A., Bildlore, sid. 95

4) Erixon, S., Sveriges konstnärliga landskapskaraktärer, sid. 25

5) Bringéus, N.-A., Sydsvenska bonadsmålningar, sid. 171

6) Lilla uppslagsboken, sid. 1020

Teknik och material

Materialet i Tällebonaden är mycket grovt tvåskaftat tyg av blångarn. På den grova väven ströks en vit bottenfärg och på den markerade målaren motiven. Man kan inte se någon enhetlig konturfärg men i ljusa partier kan avvikande färgstreck skönjas, som använts som skiss- eller konturfärg. Ansik- tenas skarpa drag är liksom profilteckningen målat i svart. Utom mun och en röd fläck på vardera kinden är färgen på ansikten och händer densamma som bakgrundsfärgen.

Färgen är en temperafärg där bindemedlet till färgstoffet är en blandning av lika delar äggula, linolja och vatten.¹⁾ Den blev väl täckande, lys- stark och höll färgerna bra. De rum, som bonaderna skulle hänga i, var ofta dåligt upplysta och därför behövdes klara färger. Tyvärr är temperafärgen inte helt vattenavvisande, varför partier av bonaden, som utsatts för fukt, är skadade. Den mycket grova strukturen på väven har också inneburit att färgen spruckit sönder, när bonaden rullats eller vikts.

De flesta färgstofferna kunde målarna tillverka själva efter samma metoder som vid växtfärgning av textilier. Svart fick man av sotet från bränd björk- näver. Blått och rött kunde inte framställas och måste köpas. De färgerna kom därför att markera hög status.²⁾ Målarens ekonomiska situation avgjorde om köpta eller egentillverkade färgstoffer användes.

Penslar och andra verktyg tillverkade målarna själva. Penslar till ytmålning gjordes av svinborst och till skrivpenslar tog man håren inne i kornas öron. Hårpenslar gjordes av hår från mård eller ekorre. Skulle man måla rik- tigt tunna streck använde man en pensel gjord av den yttersta spetsen på ekorrsvansen.³⁾

---

1) Informant målare Henry Thorsander
 2) Hernroth, U., Sydsvenska bonadsmålare, sid. 43
 3) Informant målare Henry Thorsander

TÄLLEBONADENS FUNKTION

Statussymbol

När väggbonaden målades var beställaren 22 år och ogift. Fadern Olof Nilsson hade dött 4 år tidigare men modern Kiersti Pehrsson levde. Den mäktige och välkände "Kongen i Tälle" var borta och säkert ville sonen Per likna sin far och bibehålla familjens och gårdens goda anseende. I bouppteckningsprotokollet, som upprättades vid faderns död, fanns två gamla väggbonader,¹⁾ och även för Per skulle bonader kunna vara lämpliga statussymboler. Bonader skulle kunna hjälpa till att sprida budskapet, att ägaren till gården var så förmögen, att han hade råd att smycka sitt hem med kostsamma bonader. Många kunde förmedla budskapet vidare ut i bygden. Ett tiotal drängar och pigor fick dagligen en påminnelse och varje höst flyttade några och andra kom i stället. Vid högtider och kalas utgjorde bonaden en ståtlig dekoration och till vardags kunde bonadens utsmyckningar och klara färger lysa upp och glädja. Vid husförhörstillfällena hade prästen möjlighet att anknyta till motiven på väggen och prisa ägarens vilja att ständigt ha bibelns händelser inför ögonen.

En annan mindre bonad, som målades vid samma tillfälle, kunde föra ut delvis andra budskap. Den bonaden, som finns på Nordiska museet, har en motivrad med texten:

Målas Maior sinklär och The 6 Ryser som /togo / Af Honom Lifwet
ANNO 1778 POS i Tälle²⁾

Ett skillingtryck med Sinclairvisan var vida spridd och så populär att den till och med togs som obligatorisk gillesvisa i byalagen. Visan var ett utmärkt propagandamedel för dem, som ville ha krig med Ryssland. Med den bonaden kunde Per visa, att han följde händelser ute i vida världen. Man kanske också kan säga, att han tog ställning i en av 1700-talets viktigaste politiska stridsfrågor.³⁾

För att fungera effektivt som statussymboler och meningsbärare måste bonaderna finnas i den del av huset där många såg dem. De gamla bonaderna efter fadern hade kanske genom personliga eller religiösa minnen annan betydelse för sin ägare. De kunde då vara placerade mer avskilt i sovrummet eller natt-

1) Informant Åke Tåhlin

2) Bilaga III. Jfr Erixon, S., Målarna berättar, sid. 119 och 123

3) Andree, D., Frihet och framsteg, sid. 186

stugan, som rummet vanligen kallades.¹⁾ Ibland ger bouppteckningarna besked om bonadernas placering.

1774 Elof Pålsson i Westmyr, Öa Ämtervik
 1 wäggboning på norra väggen
 1 dito på östra väggen
 1 dito på södra väggen
 1 dito i högsäte
 2-ne små wäggboninger öfwer tenstopen

1783 Dannemannen Jord Jansson i Grötwåhl
 den uttersta wäge Boningen i natstugan
 den der näst dito i dito
 den främsta på samma wäg Dito²⁾
 den på andra väggen i natstugan

Förmedling av budskap

I våra dagar är det konstnären som bestämmer budskapet i sitt konstverk. Den som kan lösa koden och förstå budskapet blir kanske köparen. Bonadsmå-larnas arbeten däremot var beställda av köparen och det gav inte samma möj-lighet till fritt skapande. I detaljer fanns det ändå utrymme för målaren att ge sin personliga stil åt bonaden. Både medvetet och omedvetet målade han tids- och lokalpåverkade budskap.

Karlarna på Tällebonaden bär den karolinska soldatuniform, som var fransk mode-dräkt i slutet av 1600-talet med åtsittande knäbyxor och knälång livrock med ärmuppslag, knappar och tydligt markerad midja.³⁾ Huvudbonaden är den vidbrät-tade, trekantiga hatten med låg kulle.

Tällemålaren har gett Abraham en tvåfärgad mantel ovanpå den långa knäppta tröjan. Kanske vill han på det sättet ge den gammaltestamentlige patriarken större samhörighet med bibelns länder. Målaren är väl medveten om att blå färg på kläder markerar hög status⁴⁾ och det är bara Sara, Josef och den av de vise männen, som tar av sig hatten för Herodes, som inte har blå färg. I en tid när överflödsförordningar och bestämmelser hindrade allmogen från att använda blå färg i sina kläder, kunde bonaden bevara och förstärka klasskillnader.

Varje betraktare är fångad av sin tids synsätt och värderingar. En nutida iakttagare kan se det könsdiskriminerande, att Sara varken fick bära den

---

1) Gustavsson, E., Tvåhundra-tjugotvå brev-tusentals bilder, sid. 57
 2) Dahlström, N., Väggbonader i bouppteckningar
 3) Nyhlén, A.-M., Folkdräkter, sid. 46
 4) Hernroth, U., Sydsvenska bonadsmålare, sid. 44

blå färgen eller vara närvarande vid måltiden. När ängeln lämnade beskedet att Sara skulle få en son, stod hon bakom dörren och lyssnade.

Husgeråden och maträtterna som Abraham dukar fram för änglarna passar inte i bibelns land. Den svarvade träskålen på hög fot med kött, liksom smördisen och kringlorna¹⁾ berättar i stället, att målaren tagit fram bilder ur eget minnesförråd.

Det är troligt att målaren ibland använder symboler vars innebörd han inte är medveten om.²⁾ Varför skriver han till exempel att de vise männen följer stjärnan, men målar ändå just på Tällebonaden symbolen för den helige Ande, duvan, ovanför Maria och Jesusbarnet? I motivet Tre konungars ritt finns på Tällebonaden två Herodes. En står enligt det traditionella mönstret i en port men dessutom en med krona och spira utanför porten.³⁾ Det är spännande att försöka lösa koden och fantasieggande att inse, att betraktare i framtiden har samma chans som vi att dechifrera koden och ta åt sig budskapet. Tro- ligen kommer somliga symboler och meningar att förbli olösta eller feltol- kade.

Ligger det ett dolt eller svårtolkat budskap även i Kaspars skägg? Jösse- Fryksdalsmålarna låter den förste av de vise männen ha långt svart skägg. Det skulle kunna vara en detalj i ett kvardröjande medeltida synsätt, där man tolkade de tre vise männen som representanter för de tre då kända världsdelarna. I en tid med vitpudrade peruker var det i högre ståndskretsar otänkbart med helskägg. Kaspar skulle i så fall representera en världsdel, som inte nått Europas kulturnivå.

Målaren strävar efter att genom utsmyckningar höja bonadens dekorativa värde. Kungarna har stora vackra kronor och Sara har omsorgsfullt dekorerad kjol och halsband i tre rader. Inne i rundlarna hänger spetsprydda draperier och på hästarna ligger stjärnbeströdda sadeltäcken. För att uppnå balans och sym- metri i nedre raden har han som motvikt till träden, där de vise männen rider, målat klocklika takdekorationer i stallet hos Josef och Maria.⁴⁾

---

1) Bringéus, N.-A., Bildlore, sid. 93

2) Bringéus, N.-A., Bildlore, sid. 175

3) Se sid. 25

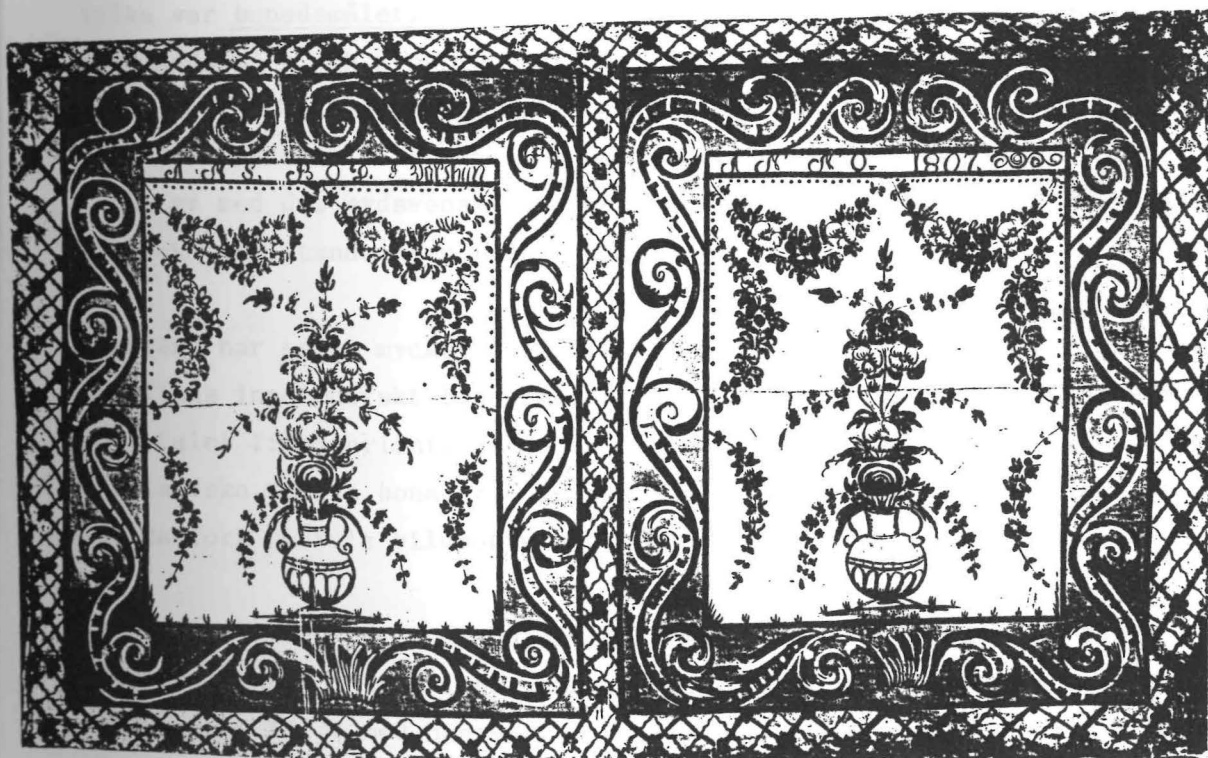
4) Se sid. 21

På medeltida brudpällar finns ibland fyra förenklade liljor med tre kronblad utanpå rundeln.¹⁾ På samma sätt har den här bonaden två prydnader, som liknar treklöverblad på rundeln. Samma klöverbladsform finns också i dekorationen på ramen till rundlarna. Med vitt på svart yta har målaren tecknat dels texten till motivet men också en bladranka. Även till den skulle förebilden kunna vara hämtad från medeltida textilmönster, där vita stiliserade palmetter på mörk botten gav samma effektfulla prydnad.²⁾

Utsnitt ur Tällebonaden, rankornament. Se sid.21

Bonad med blomdekorationer, från Ivarsbyn, Östervallskog sn, Nordmarks härad
Foto NM nr 214 H.aj. Se sid.16

1) Lindblom, A., Från Byzans'lejon till Skånes varulv, sid.14

2) Se bild sid.22

DET VÄRMLÄNSKA BONADSMÅLERIETS VÄRDERING

Uppgång och glansperiod

Nästan alla bevarade värmländska bonader är daterade mellan 1760 och 1800. Bouppteckningar från 1770-talet som nämner "gamla"bonader visar emellertid att sådana funnits före mitten av århundradet. I ett utdrag ur en bouppteckning från V Speked i Arvika sn är noterat år 1776:

2-ne gamle utt Sletn wäggboninger 1.Smt ¹⁾

Från Nordmarks härad finns några bonader från 1800-talet. De yngsta i inventeringen är från 1830.

Tiden för det värmländska bonadsmåleriet kan således kortfattat beskrivas på följande sätt. Bonader fanns före 1700-talets mitt men troligen i ringa omfattning. Glansperioden inträffade på 1770 och -80 talen. Måleriet avtog och på 1800-talet målades bara enstaka bonader.

Vilka var bonadsmåleriets influensvägar? Värmland räknades länge till götalandskapen och kyrkligt var det knutet samman med Västergötland till mitten av 1600-talet. Av gammal tradition kom därför impulser mest från söder och sydväst.²⁾ Men även om det värmländska bonadsmåleriet företer likheter med det sydsvenska är det ändå så särpräglad, att det är rimligt att söka inflytande även från andra håll.

Värmland har sedan mycket lång tid tillbaka haft nära kontakter med Norge. Det finns inget norskt bonadsmåleri men på norska textila bildvävnader från 1600-talet finns orientaliska och bibliska motiv, som senare blev vanliga på värmländska målade bonader.³⁾ Kringvandrande affärsmän och hantverksgesäller kan ha fört textila bildmotiv till Värmland.

Även från öster kan bonadsmåleriet ha kommit till Värmland. Det fanns tidigt ett imponerande måleri i bergsmansgårdar i Bergslagen⁴⁾ och den målartraditionen kan ha följt med hantverkare till de nya bruk som växte upp i Västvärmland under 1700-talet.

-
- 1) Dahlström, N., Väggbonader i bouppteckningar.
  - 2) Elovson, H., Värmland och värmlänningarna... sid. 58
  - 3) Stewart, J., The folk arts of Norway, sid. 158
  - 4) Erixon, S., Sveriges konstnärliga landskapskaraktärer, sid. 50

Fanns de ekonomiska förutsättningarna för att ett bonadsmåleri skulle kunna blomstra? Bergsbruket i östra Värmland utvecklades starkt under 1600-talet och början av 1700-talet. Där fanns malm och vattenkraft, men till masugnar och hammarsmedjor behövdes stora mängder kol och virke. Rädslan för att skogen skulle ta slut vidgade området med bergsbruk och tackjärnet forslades västerut i Värmland och vid de nya bruk som anlades, gavs inkomstmöjligheter i form av arbetsförtjänster, fraktförtjänster och leveranser av virke.¹⁾ De extra möjligheterna till kontanta inkomster satte spår i böndernas levnadsstandard. Under loppet av 1700-talet blev därför förhållandena för många bönder så goda, hus och inredningsstandard så hög att målade bonader och möbler började bli allmänna.²⁾ De ekonomiska förutsättningarna för ett bonadsmåleri var gynnsamma.

Nils Dahlströms granskning av bouppteckningar bekräftar att ett omfattande bonadsmåleri fanns. Det måste ha funnits mer än tusen bonader enbart i Jösse härad under 1780-talet.³⁾

Varför finns bonader från Sydsverige och Dalarna bevarade i tusental men värmländska bara i tiotal? En anledning är att produktionen av bonader slutade i Värmland ungefär vid sekelskiftet 1800. I Sydsverige målades bonader till slutet av 1800-talet⁴⁾ och i Dalarna inföll inte glansperioden förrän på 1820 och 30-talen.⁵⁾ Den högsta blomstringen för dalmåleriet förutsatte målning på papper.⁶⁾ Samma material gav möjlighet till massproduktion av bonader i Syd-sverige mot slutet av 1800-talet.⁷⁾

En annan anledning till att få bonader är bevarade i Värmland har med funktionen att göra. I exempelvis Småland "pinnades" bonaderna upp vid högtidliga tillfällen främst vid jul, medan de annars låg nerpackade och skyddade.⁸⁾ I Värmland prydde bonaderna väggarna året runt, tills tyget återanvändes eller brändes, när färgen försvunnit eller tryckta papperstapeter övertagit platsen. I en artikel berättas från cirka 1880 om väggbonader i Kila socken:⁹⁾

Den familj som blev kvar i gården, skulle några år senare försöka rengöra målningarna, så att de skulle framstå klarare och började tvätta dem med såpvatten. Följden blev att det, som ännu fanns kvar av blommor och djur m.m. hamnade i skurhinken. Vävnaderna avlägsnades, väggarna rappades och blev så småningom tapetserade.

-
- 1) Elovson, H., Värmland och värmlänningarna..sid.103
  - 2) Ek, S.B., Högkonjunkturer, innovationer ...sid.6
  - 3) Se sid.3
  - 4) Bringéus, N.-A., Sydsvenskt bonadsmåleri, sid.11
  - 5) Svärdström, S., Dalmålningarna och deras förlagor, sid.14
  - 6) Hernroth, U., Sydsvenska bonadsmålare, sid.58
  - 7) Hernroth, U., Sydsvenska bonadsmålare, sid.35
  - 8) Bringéus, N.-A., Sydsvenska bonadsmålningar, sid.22
  - 9) Sjöman, F., En konstförfaren sadelmakare, sid.11

Nedgång och missaktning

En avgörande anledning till bonadsmåleriets glansperiod i Värmland var den ekonomiska uppgången under 1700-talet, främst genom bergsbruket. Med Wiegelmanns terminologi kan man säga att bonaderna blev en prestigeinnovation.¹⁾ Av samma skäl som måleriet uppstod och blomstrade, avtog och slutade det. Den ekonomiska uppgången stagnerade inte utan i början av 1800-talet hade landsdelen en dominerande ställning i rikets järnhantering.²⁾ Högkonjunkturen lockade till att skaffa nya byggnader och möbler. Det fanns ingen anledning att hålla kvar vid målade bonader, som varit populära i 50 år och bäst passade på stockväggar i dåligt upplysta rum. De nya husen var ofta stora men hade ändå inte utrymme mellan de många fönstren för bonader på 4 m. Väggarna rap-pades och kläddes med schablonmålade tapeter och i den mån målningar före-kom, ingick de som fasta dekorationer på väggarna.

Ett säkert mått på vad människorna verkligen ansåg om målade väggbonader, var det värde dessa fick i bouppteckningar. På 1770-talet värderades en bonad och en ko ungefär lika. Vid sekelskiftet var kon värderad cirka 25 gånger mer och 1825 40 gånger högre än en bonad.³⁾

Det är påfallande hur nedsättande flera av 1800-talets skrivande resenärer uttalat sig om gamla målade bonader och väggfält. C.A. Gottlund kom på sin resa genom Värmlands finnmarker år 1821 till Strömshult nära Lenungen i Glava socken. Han beskriver ett hus med målningar:

På väggarna voro några stora målade papper. På det ena var (fast mycket illa gjord) en ryttare, som med en stång eller stör stack ett ovanligt djur. Ej heller jag skulle förstått, vad det skulle betyda, om det ej ovanför stått skrivet: Riddar St. Göran och Draken, och då kom jag ihåg historien, som även Franzén målat så behagligt. Men draken hade hästhuvud, örnens vingar och klor, ormens stjärt och kroppen hårig som en häst, utom det så låg den redan på rygg, därför var det svårt att förstå, vad slags vidunder det skulle vara. Min följeslagare frågade också: Vad är det för slags fogel? Bakom Göran stod ett flickebarn, som ledde ett får med ett rött band. Jag frågade barnen vem hon skulle vara? De svarade: Kungadottern.⁴⁾

Från en resa sommaren 1845 i övre Klarälvdalen berättar L. Borgström: Stuguväggarna äro betäckta med stora målade tapeter eller "väggboninger", eller är sjelfa brädväggen utmålade med bibliska föreställningar, blomster och löfverk, allt i mycket bjärta färger. Flera av dessa skilderier antyda en ganska hög ålder.⁵⁾

1) Gustavsson, A., Några trender i västtysk etnologi, sid. 13

2) Elovson, H., Värmland och värmlänningarna.. sid. 106

3) Dahlström, N., Väggbonader i bouppteckningar

4) Gottlund, C.A., Från en resa i Värmlands finnmarker, sid. 55

5) Borgström, L., Berättelse öfver En resa i Vermland, sid. 97

När kartor upprättades vid laga skifte i mitten av 1800-talet, hade lantmäta-
na uppdrag att göra sockenbeskrivningar. År 1848 upprättade E.S. Björck en
"Beskrifning öfwer Trankihl socken inom Nordmarks härad och Wermelands län".
Under delrubriken "Boningshusen", ger han sin syn på väggbonader:

Högtidsrummets prydnader består af skåp, målade kistor m.m.
samt på väggarne en sorts tapeter af wäf, stundom 70 à 80 år
gamla föreställande dels olje- och dels wattenfärgstaflor,
på hwilka de wisa och fåwiska jungfrur, den förlorade sonen,
och Kristi inridande i Jerusalem, jemte några af konstnärens
egna fantasier, göra anspråk på främlingens "beundran".¹⁾

Intendenten Nils Keyland på Nordiska museet reste år 1898 i Västvärmland.
Då förvärvade han Där Nere i Slorud, Brunskogs socken en bonad åt museet.²⁾
Enligt tradition i bygden användes bonaden då i "vingvängen",³⁾ när man körde
in råg. De extra korn och ax, som kunde räddas med hem till ladan, var vid det
tillfället värdefullare än den målade bonaden. Keyland samlade in en mängd
möbler och föremål för museets räkning i Västvärmland. I sina anteckningar
berättar han om kistor och skåp med motiv från Gamla Testamentet:

Dylika lockmålningar äro vanliga från 1700-talets senare hälft
och föreställa människor, djur och blommor eller innehåller de
något bibliskt tänkespråk.⁴⁾

Ett bortglömt måleri

Varför har inte det värmländska bonadsmåleriet uppmärksamrats? De 24 bona-
derna på Nordiska museet, som är från Värmland, visar på ett mycket välutveck-
lat bonadsmåleri. Med tanke på att de första bonaderna kom till museet redan
1875,⁵⁾ är bristen på intresse för ämnet så märklig, att det i sig borde vara
ämne för forskning. Den äldsta bevarade bonaden från Värmland, som finns på
museet, är daterad år 1762.⁶⁾ Den tidiga dateringen samt flera ålderdomliga
stildrag, som visar på ett möjligt medeltida samband, borde ha väckt forskar-
fantasin i perioder, när etnologisk forskning strävade så långt bakåt i ti-
den som möjligt.

Stämmer värmländskt bonadsmåleri inte ihop med etablerade teorier om svenskt
bonadsmåleri, eller är det helt enkelt så, att det varit besvärligt att stu-

1) Björck, E.S., Beskrifning öfwer Trankihl socken, sid.67

2) Bilaga II, Inv:31. Se sid.16 och 17

3) Dialektord för höskrinda; en vagn med s k grindar utmed sidorna.

4) Keyland, N., Anteckningar över föremål..., band 8

5) Bilaga II, Inv:21

6) Bilaga II, Inv:1

dera? Mängden av dekorativa sydsvenska bonader och dalmålningar med färgsprakande kurbitser har kanske varit så dominerande att en liten grupp vackra och originella men slitna värmländska bonader inte kommit till sin rätt.

Varför har bonadsmåleriet blivit bortglömt här i Värmland? Har vi fortfarande med oss synsättet från 1800-talet, att det är något värdelöst och simpelt? På Värmlandsutställningen 1929 fanns en bonad från Ekshärad.¹⁾ Den var märkt ANNO 1782 JJS KOD i Skoga, var 4 m lång och hade motivfält i fyra horisontella våder. Det är uppenbart att ingen var intresserad, annars måste den ha väckt människor från museer och hembygdsföreningar. Bonaden är nu förstörd eller oåtkomligt gömd bakom tapeter. Värmlands museum äger i dag en enda målad bonad.²⁾ Den kommer från Skived i Forshaga socken. När museet fick överta den på 1930-talet målade Sigrid Kjellin, dåvarande museichefens syster, två kopior av den. Den ena finns numera uppsatt i hembygdsgården i Forshaga och den andra finns i USA.³⁾

För de få människor som i dag äger en målad bonad, har den helt andra värden än vad den hade för människor på 1700-talet. Nu kan den dels betraktas som en exklusiv antikvitetsdel, dels ge ägaren en känsla av samhörighet med bygden eller gården. Bonadens religiösa budskap har genom mängden av andra religiösa bilder trubbats av och når inte fram på samma osvikliga sätt. Många symboler förstår vi inte eller betraktar inte ens som symboler. Det dekorativa värdet räknades högt på 1700-talet och det gör vi även i dag.

Nya värderingsmönster

I ett föredrag i Karlstad våren 1983 sade Nils-Arvid Bringéus, "ingen kan se med oskyldiga ögon." Uttrycket kommer från det faktum, att vi alla är produkter av de omständigheter vi levat under och det samhälle vi levat i. Vi ser genom det kulturella filter, som våra erfarenheter har gett oss. Människor konstaterade på 1700-talet utifrån sin miljö, att bonader var eftersträvarvärda. Under 1800-talet såg människorna genom sin tids filter att målade väggbonader var inget att spara. Vår tids människor värderar bonaderna som penningplaceringar eller dekorativt attraktiva bilder.

---

1) Bilaga II, Inv:10

2) Bilaga II, Inv:47

3) Informant Märta Forzelius Forshaga

Med vilka ögon och i vilken avsikt ser jag själv på bonader? Först och främst ger de mig en härlig form- och färgupplevelse. Under arbetet med uppsatsen har dessutom filtret framför mina ögon kompletterats, så jag lärt mig söka budskap och dolda meningar i symboler och bildframställningar.

Det började med tre figurmotiv i kistlock och jag såg med den lokale hembygdsforskarens ögon. Horisonten har vidgats och allt eftersom jag hittat vackert målade möbler och praktfulla bonader, har jag på de värmländska 1700-talsmålarnas vägnar känt indignation över att de inte blivit rättvist behandlade. Jag skulle vilja rulla ut de dolda bonaderna i Nordiska museets källare och låta målarna få upprättelse. Samtidigt inser jag att om ingen noggrant och omsorgsfullt rullat in bonaderna i silkespapper och förvarat dem väl, hade det i dag inte funnits några att glädjas åt.

Kista, insidan av locket, från Edane, Brunskog sn. Foto förf.

SAMMANFATTNING

Det värmländska bonadsmåleriet blomstrade mellan 1760 och 1800. De ekonomiska förutsättningarna för måleriet var den högkonjunktur som bergsbruket skapade.

Oftast är bonaderna stora och har motiv i 2-4 horisontella våder. De flesta bibliska motiven kommer från Gamla Testamentet, men även profana och enbart vegetativa motiv förekommer.

Många motiv går tillbaka på medeltida ikonografisk tradition, där förlagan inte går att bestämma. Yngre motiv har förebilder från figurbiblar och kistebrev.

Måleriet är delvis särpräglat och influensvägarna osäkra. De traditionella förbindelselederna går åt söder och sydväst och likheter med det sydsvenska bonadsmåleriet finns också.

Det går att urskilja två målarstilar eller skolor, där flera målare ingår; en från Fryksdals - Jösse härader och en från Nordmarks härad. Nästan alla bevarade bonader kommer från dessa härader i Västvärmland. Ingen bonad är signerad och trots att flera namngivna målare finns i området under rätt tidsperiod, går det inte att binda någon målare vid ett speciellt arbete.

Det finns utrymme mellan motiv och dekorationer och eftersom bakgrundsfärgen är vit ger bonaderna ett ljusst intryck. Vanliga färger är grönt, blått, rödbrunt och gult.

Jag har noggrant granskat en bonad från Tälle i Eda socken. Det är en ståtlig bonad beställd till ett ovanligt rikt bondehem, där den fortfarande finns. I en övre våd med fyra rundlar är två motivpar hämtade från Gamla Testamentet. I nedre våden avbildas den mycket vanliga motivsammanställningen Tre konungars ritt och Tre konungars tillbedjan. Målaren har gett lokalfärg åt bonaden genom rundlarna, träd, hästar i rörelse och människor som ledigt rör sig åt olika håll. För beställaren var bonadens viktigaste funktion att visa status. Målaren kunde genom motivval och detaljer i form och färgsättning låta bonaden förmedla både tydliga och dolda budskap.

Det blomstrande hantverket upphörde vid sekelskiftet 1800, bonaderna råkade i missaktning och de flesta förstördes. Några få finns bevarade men har legat dolda och obeaktade. Jag hoppas de värmländska bonaderna skall få komma ur sin malpåse, att de skall visas och uppskattas efter förtjänst.

KÄLL - och LITTERATURFÖRTECKNING

Informanter

Märta Forzelius, Forshaga
 Mai Hedin, Sunne
 Nils Magnusson, Emterud, Eda
 Henry Thorsander, Skog, Brunskog
 Åke Tåhlin, Karlstad

Otryckta källor

Göteborg	Landsarkivet	Jösse härads bouppteckningar F2:B, volym 37. 1821 - 617
"	"	Boda sn. Husförhörslängd AI:3
"	"	Brunskog sn. Husförhörslängd AI:6 In-o. utflyttningslängd B:1
"	"	Eda sn. Husförhörslängd AI:5-6, AI:11, AI:13
"	"	Gillberga sn. Husförhörslängd AI:2
"	"	Gunnarskog sn. Husförhörslängd AI:2 Kyrkans räkenskaper LI:4
"	"	Karlstad SFS. Husförhörslängd AI:6
"	"	Skillingmark sn. Husförhörslängd AI:7
Karlstad	Värmlandsarkiv	Brodin, L., Anteckningar, mapp 10
"	"	Etnologiska avd. Jönsson, I., <u>Gåtfullt måleri i Gunnarskog</u> , stencilerad uppsats 1983, Högskolan Karlstad
"	"	Nyman, L., <u>Bondemålaren Anders Nilsson</u> , stenci- lerad uppsats 1979, Lunds universitet
"	"	Nyman, L., Förteckning och bildmaterial över bevarade värmländska bonader
"	Värmlands museum	Bildsamlingen
Stockholm	Nordiska museet	Keyland, N., Arkivband 8
"	"	Bildarkivet
V Ämtervik		Dahlström, N., <u>Väggbonader i bouppteckningar</u>

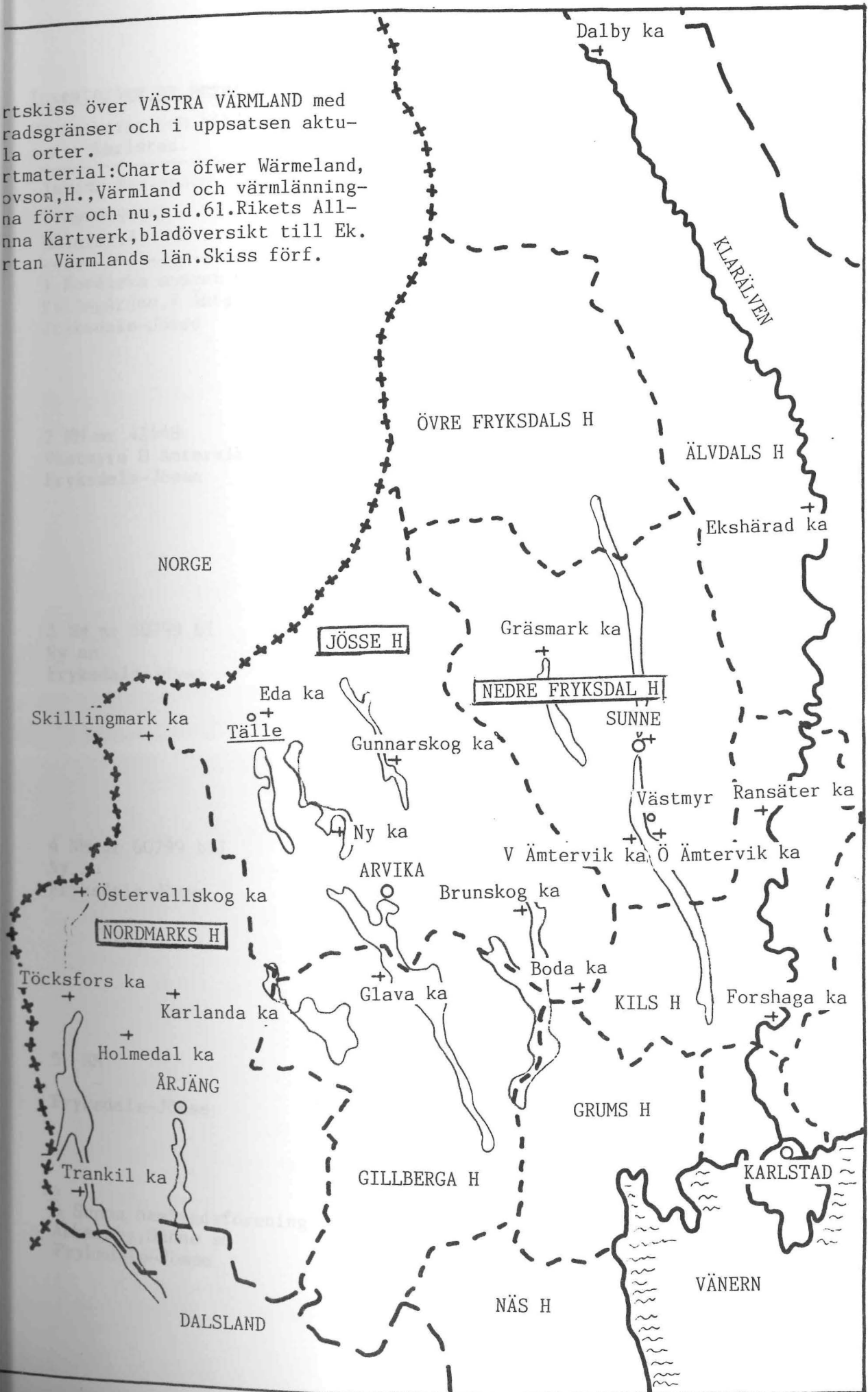
Tryckta källor

Här under redovisas såväl citerad som övrig litteratur.

- Andersson, T., Allmogemålaren Hans Wikström, Gävle 1977
 Andreae, D., Frihet och framsteg. Frihetstidens litteratur, Den svenska historien 6, red. G. Grenholm, Stockholm 1967
 Arnstberg, K.-O., Studiet av teknologi och materiell kultur, Nord-Nytt 1973 1-2, Köpenhamn 1973
 Axelson, M., Vandring i Wermlands Elfdal och finnskogar, Karlstad 1978
 Bengtsson, B., Det svenska kistebrevet, Nordisk folkkonst, red. S. Svensson, Lund 1972
 Björck, E. S., Beskrifning öfver Trankihls Socken inom Nordmarks Härad och Wermlands län, Värmland Förr och Nu 1969, Ystad 1969
 Bondpä, K., Limamåleri, Dalarnas museums småskrifter 29
 Borgström, L., Berättelse öfver en resa i Vermland sommaren 1845, Karlstad 1915
 Brinck, B., Gräsmarks kyrka, Sunne 1966
Biblia All then heliga Skrift, tryckt hos Schneider, Stockholm 1729
 Bringéus, N.-A., Bildlore, Södertälje 1981
 Bringéus, N.-A., Kommentar till K.-O. Arnstbergs inlägg, Nord-Nytt 1973 1-2, Köpenhamn 1973
 Bringéus, N.-A., Bouppteckningar som etnologisk källa, Lund 1977
 Bringéus, N.-A., Kistebrev som förlagor till sydsvenska bonadsmålningar, Lund 1977
 Bringéus, N.-A., Sydsvenskt bonadsmålari, Malmö 1978
 Bringéus, N.-A., Orbis pictus als Vorlage volkstümlicher Malerei in Schweden, Ethnologia Scandinavica, Arlöv 1982

- Bringéus, N.-A., Sydsvenska bonadsmålningar, Arlöv 1982
- Bromander, C.V., Erik Jonæus, Karlstad 1911
- Bäckvall, L., Om Övre Klarälvdalen i gångna tider, Falun 1978
- Dahlby, F., De heliga tecknens hemlighet, 1954
- Digélius, S., Figurbibeln, Västerås 1777
- Eda i gammal och ny tid, Karlstad 1975
- Ehrensverd, U., Oljetryck, Varbergs museums årsbok 1977, Varberg 1977
- Ejdestam, J., Svenskt folklivslexikon, Lund 1975
- Ek, S.B., Högkonjunkturer, innovationer och den folkliga kulturen, Lidingö 1973
- Ek, S.B., Om etnologi, Meddelanden från Göteborgs universitet.
- Ellingsgard, N., Rosemåling i Hallingdal, Oslo 1978
- Elovson, H., Värmland och värmlänningarna förr och nu, Värmland, Malmö 1956
- Erixon, S., Hälsinglands bygdemåleri, Svenska kulturbilder 4:7, Stockholm 1931
- Erixon, S., Våra konstnärliga landskapskaraktärer, Svenska kulturbilder 4:7
- Erixon, S., Arv, nybildning och degeneration i svenskt bonadsmåleri, Svenska kulturbilder 1:7, ny följd, Stockholm 1934
- Gottlund, C.A., Från en resa genom Värmlands Finnmarker år 1821, Värmland Förr och Nu 1931, Karlstad 1931
- Gustavsson, A., Några trender i västtysk etnologi under 1970-talet, Lund 1980
- Gustavsson, E., Tvåhundra-tjugotvå brev - tusentals bilder, Svenskarnas religiösa bilder, Uddevalla 1983
- Hallbäck, S.-A., Isak Schülström - en värmländsk träsnidare, Karlstads Stiftsbok 1980-81, Katrineholm 1980
- Hedin, N., Allmogeurmakeriet i Värmland, Värmland Förr och Nu 1928, Karlstad
- Hernroth, U., Sydsvenska bonadsmålare 1750-1850, Göteborg 1979
- Jacobsson, B.m fl., Folklig och kommersiell konst, Värnamo 1980
- Kolsrud, K., Kommentar till K.-O. Arnstbergs inlägg, Nord-Nytt 1973 1-2, Köpenhamn 1973
- Keshishian, K.K., Romantic Cyprus, Nicosia 1972
- Lilla uppslagsboken, uppslagsord: monstans, Malmö 1967
- Lindblom, A., Från Byzans' lejon till Skånes varulv, Fataburen 1932, Stockholm
- Lindner, J., Bokstavstyper och siffror, Göteborg 1940
- Media Familjelexikon 11, uppslagsord: simultanscen, Verona 1981
- Nisbeth, Å., Mäster Amund och långhusmålningarna i Södra Råda kyrka, Värmland Förr och Nu 1963, Uppsala 1963
- Nordenfalk, C., Bokmålningar, Uddevalla 1979
- Nyhlen, A.-M., Folkdräkter, Lund 1975
- Ortnamnen i Värmlands län, Jösse härad, Uppsala 1942
- Schoultz, G. von, Värmland, Hälsingborg 1982
- Silverstolpe, G.M., Kina slott, Svenska kulturbilder 1:7, red. S. Erixon, Stockholm
- Sjöman, F., En konstförfaren sadelmakare, Tidskrift för Värmländsk kultur 1982/1, Karlstad
- Stavenow, Å., Nils Månsson Mandelgren, Lund 1972
- Stewart, J., The folk arts of Norway, Winsconsin 1953
- Strömbom, N., Det sydsvenska folkliga bonadsmåleriet och dess utforskande, Nordisk folkkonst, red. S. Svensson, Lund 1972
- Svensson, I., Hälsingemålningar, Borås 1968
- Svensson, S., Ornament och dekor, Arbete och redskap, red. N.-A. Bringéus, Lund 1976
- Svärdström, S., Allmogemålning, Måleri, red. G. Paulsson, Stockholm
- Svärdström, S., Hälsingemålningar från drottning Kristinas dagar, Fataburen 1936
- Svärdström, S., Dalmålningarna och deras förlagor, Stockholm 1949
- Svärdström, S., Bibel på väv och mur, Fataburen 1953, Stockholm
- Svärdström, S., Rosmålning och kurbits, Nordisk folkkonst, red. S. Svensson, Lund 1972
- Åkerlund-Londos, E., Motiv och motivsammanställning i sydsvenskt bonadsmåleri, Rig 1968/3, Stockholm 1968

rtsskiss över VÄSTRA VÄRMLAND med
 radsgränser och i uppsatsen aktu-
 la orter.
 rtmaterial: Charta öfwer Wärmeland,
 ovson, H., Värmland och värmlänning-
 na förr och nu, sid. 61. Rikets All-
 nna Kartverk, bladöversikt till Ek.
 rtan Värmlands län. Skiss förf.

Inventering av bevarade värmländska väggbonader

Förteckning och bildmaterial förvaras på Etnologiska avdelningen, Värmlandsarkiv Karlstad.

Inv:nr.Nuv.ägare	motivtext
Ursprungsort	datering och ägareinitialer
Målarstil	
1 Nordiska museet nr 204765 (NM) Kallsgården, V Ämtervik sn Fryksdals-Jösse	Om Elias uppfarande til hiemla; här af målas Adam och Eva; /.../ varen /.../ säger HERren; här af målas the tre wise men som komo från Österlandet till JESum och åfrade Gul rökelse och myram ANNO 1762 PNS IOD i /.../
2 NM nr 41448 Västmyra Ö Ämtervik sn Fryksdals-Jösse	här afmålas the fem meniskors sinen uti jungemfrur liknat Smaken Lukten Känslen Synen hörslen ; här af målas ålderdomen uti trapevis och Guđer basuner ved the dödas grefter; I dag frisk sund och rööd- I morgon blek och död; En man for neder i från Jerusalem til JERko och kom i rövare händer men samariten tock fatt på honom ANNO 1764 EPS /.../ i Wästemyr
3 NM nr 60799 bI Ny sn Fryksdals-Jösse	jorden och elden, wäder och waten; här af måles abraham tå han ofrade sin son Isak; här af måles mosen och hans broder aron; här af måles tusarons blomster sköna tulia i grön dal; här af måles knungen salmon tå han låt sig krönas mäd spel så at tät Judad I bärgd och bakar ANO 17..1 SNS KID
4 NM nr 60799 bII Ny sn Fryksdals-Jösse	här af måles Drutnigen af rika rabi som kom til knungen salmon at beöspöria honom mäd gåtor; här af måles tät stora brölupet uti Kana tå JESus wände waten I win tätä war tät första saken JESus jörde I Kan I Galielen; här af måles petrus metar; här af måles Jakob bråtas mäd Engelen /...../ här af måles Jef-tar tå han skole ofrad sin doter ANO 17..1 SNS KID
5 NM - Fryksdals-Jösse	här af måles drutnigen af rika rabi som kom til knungen salmon at söka honom mäd gåtor; /.../ af måles maria och Josup och barnet JESus; här af måles te vise män som foro Efter skärnan af österr lannet ANO 1772
6 Sunne hembygdsförening Askersby, Sunne sn Fryksdals-Jösse	Och engelen kom til Maria och sade hel rabi; Och the lade JESum i en krubba ty thet war ike rom i harbarge; Då the hade funit JESus.....

7 NM

Fryksdals-Jösse

här af målas the tie /jungfrur som/ woro wise och fem fåwise. The fåwise ropa oherre oherre låt upp för os; Simson sönder sliter leionet Dommare c 14; här af målas the tre wise män som foro efter skiernan af öster landet til JEsom och sänkte honom Gull Röklse och myrra som står att Läsa i Matthie 2 Cap; ANNO 1776 JJS AOD i fiEl

8 NM nr 172195

Tälle, Eda sn
Fryksdals-Jösse

Målas Maior SinkLär och The 6 Ryser som /togo/ Af Honom Lifwet ANNO 1778 POS i Tälle

9 privat

Tälle, Eda sn
Fryksdals-Jösse

Abreham war lofwat en son af engelnerna i Mose bok 18 cap; Abreham skule offra sin Son Isak i Mose bok 22 cap; om Pharao När han Drömde En Dröm i Mose Bok 41 cap; Joseph ut Tyder /../ dröm för Pharao i Mose Bok /41 cap/; här af målas the tre wise män som foro efter stiernan från öster Landet til JEsom och skienkte honom gul rökelse och Meram står at Läsa i Matthie 2 c ANNO 1778 POS /i/ Tälle

10 foto NM privat
N Skoga, Ekshärad sn
Fryksdals-Jösse

Här Af Målas Noas Ark när the gingo i arkenna med sina söner och söner hustrur. i Mose Bok capitel 6; här Af sante göra när han stride med Draken; /../ med två lärgoner i Emaus; Här Af Målas Konong Salmon när /../ til konung med stor stått och spel så att thett gav jud i alla bierg och baker i Konong Boken Capitel 1; /../ Capitel 3; ANNO 1782 JJS KOD i Skoga

11 privat
Aplung, V Ämtervik sn
Fryksdals-Jösse

/../ arbete /../; han är uppstånden och icke här; Si din moder si din son; Jag är uppståndelsen och lifwet; blif när os ty dat lider åt afton; Här målas en syn som Johannes i sin uppenbarelse /../ som står att läsa i 6 c ANNO 1794 LBS MSD

12 Sunne hembygdsförening
Bäckalund, Sunne sn
Fryksdals-Jösse

/../; /../; Jag finner ingen sak med honom; /../; Kvinna /../ se din son; han är uppstånden han är icke här; Du dö var är din Gud; Han setter til bords med de två lärjungar som står i Luk 24; Trädet som stod i vägen som står /../; O apsalon min son apsalon gifv Gud att jag måtte dö för dig som står i 2 Samuels B 18C 33v år 1795

13 Eda hembygdsförening
Sjögervål, Eda sn
Fryksdals-Jösse

Esau säljer sin förstorrätt Till sin broder Jakob för en rätt tilret af gryn i mos bok 25 cap 3; En man for neder från Jerusalem til Jerco och kom i rövarehänder Luc 10c ANNO 1800 OKS IJD

14 Arvika museum
V Hångstad, Skillingmark sn
Nordmark

Om den förlorade son Är Det sama

15 Sunne hembygdsförening
Hägerud, Sunne sn

16 Sunne hembygdsförening
Brotstorp, Sunne sn

17 Arvika museum
V Hångstad, Skillingmark
Nordmark

18 Arvika museum
Skillingmark
Nordmark

19 NM nr 60800 b
Skillingmark
Nordmark

20 NM nr 6392a
Östervallskog sn
Nordmark

21 NM nr 6392 b
Östervallskog sn
Nordmark

22 NM
Nordmark

23 NM
Östervallskog sn
Nordmark

24 NM

25 NM nr 92545
Nordmark

26 NM nr 67936
Nordmark

Abraham skule/.../

dän samaritiska /kvinnan/; om Mosen och aron;
Jacob kämpa med engelen

Roter dam

/.../; motiv: skördemännen; /.../; om Daniel i kulone
; Habelk åter komer; Absalon Davids son blef
hengande i en ek 2 Samuel 18 capitel
A^o 1798 LJS JJD

/.../; motiv: Den rike mannen och Lasarus; Simson
når han ber portarn; Simson når /.../ Leionet;
stora goliart och Lila Dawid; Här av målas ko-
nung Salomo når han blef krönt til konung med
spel och musik
Anders Hansson JOD 1796

Habakuk; Skördemänera; /.../; Daniel i Kulone;
Judas igengiver de 30 silfver päningar; Jonas
i kurbisen; om den rika mannen; psalmen 16; här
afmålas de 3 Wise män Som kommo ifrån Österlan-
det til Betlehem Euftram

Pharao doter fann mosen; /.../; om Maria /.../; mo-
tiv: Jeftars dotter; Här af målas de 10 jungfrur
/.../ sine Mattee 25 Capitel; Här af målas de 3
wisa man som komo /.../ til Betlehem
A^o 1798

om Jabes dröm och stege 1 mos B Captel 29; Ja-
cob Tager regel til hustru för lön af laban

Dän /.../; /.../; upen barsle Boken 20 Capitel; Här
af målas de 3 wise män som kommo af Österlan-
det till Betlehem Matt 2
ANNO 1795 J..

Christus /.../ Korset; Pharao Doter fan Mosen

A^o 1798 JJD

- 27 NM nr 798
Nordmark
/..;/om Christi födelse;Josop drager til Egioften;Här afmålas Bileam då engelen stod i vägen och hade et svärd i sin han 4 mose bok A^o... AAS K..
- 28 NM 2 lika bonader
Nordmark
(Blommotiv)
ANS BOD Ivarsbyn ANNO 1807 / ..NNO ..BO..
- 29 NM
Smolmark,Karlanda sn.
Nordmark
(Blommotiv)
- 30 Värmlands museum,foto
Nordmarks härad
Nordmark
(Blommotiv)
- 31 NM nr 88778a
Slorud,Brunskog sn
Fryksdals-Jösse
Motiv:Kvinna serverar te;kvinna bjuder sup
- 32 NM 6391 b
Kyrkbyn,Östervallskog sn
Nordmark
Den unge Tobias Tobie b 5 c;
Den gamle Tobias 2c
År 1830 AMS JKD
- 33 NM nr 6391 a
Kyrkbyn,Östervallskog sn
Christus döpes af Johannes
År 1830
- 34 NM nr 60799 c
Nordmark
Afbildning /../ Satan och helvetett Lasia
- 35 NM nr 4577
Perserud,Arvika sn
(Blommotiv)
- 36 NM nr 4578
Perserud,Arvika sn
(Blommotiv,hus,bäver)
- 37 NM
Sunne sn
Sunnemålaren
herren förser wel os;Sune körCa
- 38 Värmlands museum
Sunne sn
Sunnemålaren
Skip
- 39 Värmlands museum
Sunne sn
Sunnemålaren
Dawit och Guliat
- 40 privat
Ransbacka,Ransätters sn
Sunnemålaren
(Blommotiv,väderkvarn,kyrka)
- 41 Arvika museum
Hajom,Holmedals sn
Nordmark
motiv:Drottningen av Saba kommer till konung Salomo;Salomos kröning
1778

42 Arvika museum	(Blommotiv)
Fryksdals-Jösse	
43 Arvika museum	(Blommotiv)
Fryksdals-Jösse	
44 Arvika museum	(Blommotiv)
Fryksdals-Jösse	
45 Arvika museum	(Blommotiv)
Fryksdals-Jösse	
46 privat	(Blommotiv ,hus)
Kortlanda,Eda sn	
Fryksdals-Jösse	1801
47 Värmlands museum VM 18224	/../äro the som om Tales i uppenbarelseboken
Forshaga sn	i 7 c å v 14 ;här af/måles/ the tre wise män
Fryksdals-Jösse	som komo til JESum och offrade Gul/rökelse/ och myrram Kasper M/älkor/ Baltasar;Wildu/R/ 1789 /Skiv/iD

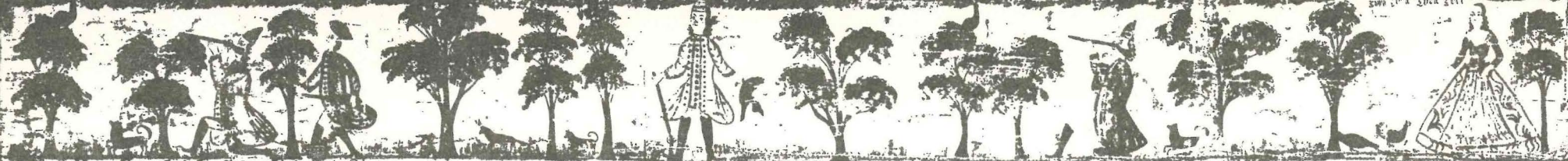

Inventeringsblankett

Inventarie nr.....8..... Foto nr...213.K.ah.....
 Fotograf.....Nordiska museet.....Datum.....
 Plats.....Ljus.....
 Föremål....Bonad NMnr 172195.....Mått.....
 Inskription...Målas Maior sinklär och The 6 Ryser som /togo/ Af Honom
 .....Lifwet ANNO 1778 POS i Tälle.....
 Ursprunglig ägare.....Per Olofsson Tälle Eda sn.....
 Övriga ägare.....
 Nuvarande ägare.....Nordiska museet.....
 Målare.....Fryksdals-Jössestilen.....
 Kännetecken...skrivstilen,sättet att måla träd.....
 Huvudmålning.....
 Dekor.....
 Renovering..original.....
 Snickerier o.dyl. ....
 ooo

(Bonad från Tälle, redovisad ovan.)

var af disse 3. 3. wiff man som for efter skidraan af disse landet til Jesum og fandte honom selv rodfre og me som sidt at Eda i Mattis 2. kap

Bilaga IV

Bonad från Fjäll, Eda sn. Inv:7, foto NM nr 117.C.y. Se sid.9